

tribuna

LIST SLOVENSКИH ŠTUDENTOV

LETO XV.

Ljubljana,

10. III. 1965

Številka 5

Videla si,
kako je svetloba mojih oči
zaplesala med bukovim listjem
tamle čez jaso.
Stekla si ponjo.

V beli košarici si mi jo vrnila
in nisi verjela žalosti vej.
Vseh žarkov ne morem ohraniti sam.
Tebe bom z njimi povezal,
da boš sončen pšenični snop.

MIMOGREDE

Foto: J. ŽNIDARŠIČ

NA ZVEZNI RAVNI NI KAJ GOVORITI?

25. februarja je bil v Beogradu na centralnem odboru ZSJ sestanek urednikov jugoslovanskih študentskih listov in dveh predstavnikov CO ZSJ. Kljub temu, da smo udeleženci sestanka potrošili precej družabnega denarja (za pot) in svojega časa, je bilo — vsaj zame — to potovanje v prestolnico brez vsakega haska in dvomim, da bo kaj več koristilo centralnemu odboru pri pripravljanju posvetovanja o študentskem tisku. Vsekakor pa je zdaj čisto razumljiv polom konference študentskega tiska v Skopju in perspektive niso nič lepše.

Za kaj torej gre? Na tem mestu ni mogoče raziskati vzroke, ki so pripeljali do popolnoma senilnega razpravljanja na jugoslovanskem nivoju; iskati bi jih bilo treba tako v položaju študentskih listov kot študentske organizacije in študentov samih v posameznih republikah ter na tej podlagi poiskati neke skupne razloge, ki po mojem mnenju nedvomno obstajajo. Zato bom v tem sestavku opisal samo bistvene značilnosti obravnavanega sestanka.

V uvodnem izvajanju je predstavnik CO predlagal razpravo o družbeni vlogi in

fizionomiji študentskega tiska ter s tem v zvezi o vlogi in nalogah marksistične socialistične kritike. Zahteval je predvsem, da se študentski listi na široko odprejo nasproti družbi, da izražajo odnos študentov do družbenih problemov in da s tem vplivajo na družbene procese; da vzpodbujajo študente na politično akcijo ter jih navajajo na razmišljanje o nadaljnjih perspektivah našega razvoja. Predstavnik CO je izrazil mnenje, da je bilo vsega tega v študentskih listih doslej premalo. — Diskusija, ki je sledila, je v veliki meri ustrezala sodbi urednika zagrebskega študentskega lista, ki je nekje na sredi sestanka izjavil, da vsa taka in podobna posvetovanja temeljijo na neupravičenem in neuresničljivem hotenju, da bi posploševali tisto, česar se posplošiti ne da. Po njegovem namreč vsak študentski list dela v tako specifičnih pgojih in zavzema do njih tako specifičen odnos, da je nemogoče najti kakršnekoli bistvenejše skupne točke. Kljub neobjavljenim poskusom, da bi rešili posvet, je seveda to mišljenje (ki pa je, poudarjam, ustrezalo poteku razprave) miniralo sestanek, ker nam ni uspelo definirati, kaj je tisto

skupno, o čemer bi se lahko pogovarjali, je upravičena bojazen, kaj bomo govorili na konferenci o študentskem tisku, ki jo bo spomladi sklical CO ZSJ.

Mogoče bi se me kljub vsemu ne loteval tolikšen pesimizem, ko bi ne uvidel, da je sestanek urednikov študentskih listov medij, KI NE OMOGOČA NITI NAJNIZJE OBLIKE SODELOVANJA — IZMENJAVANJA IZKUŠENJ. Predstavnik Tribune sva skušala seznaniti druge urednike z delovno izkušnjo našega lista, ki je že pred letom sprejel usmeritev, kakršno je predlagal v uvodu predstavnik CO ZSJ; izkušnja Tribune v orientaciji na široko družbeno problematiko bi utegnila biti zanimiva za druge tudi zato, ker Tribuna danes stoji prav pred nasprotno zahtevo — da se mora zavestneje posvetiti univerzitetni problematiki, ki jo je doslej relativno zanemarjala. Na žalost pa so drugi udeleženci ta vprašanja tako kot novi statut Tribune imeli pač za nekakšen specifikum, ki se ga ne da posploševati.

Čisto jasno je, da posvet, na katerem nismo govorili o delu in delovnih izkušnjah, ni mogel biti nič drugega kot abstraktno deklariranje; mislim, da je to vzrok neuspehu, ne pa nekakšno »hotenje«, da bi posploševali tisto, česar se posplošiti ne da. Zdi se, da bi bilo treba pošteno pretresti razmere v študentskem tisku, ki take pojave porajajo in tolerirajo; da bi bilo treba pošteno prevetriti to zahtevano ozračje.

Navsezadnje pa je bilo za predstavnika Tribune srečanje vsaj poučno: zvedela sva, da noben drug študentski list razen Tribune nima finančnih težav in tako neurejenega materialnega položaja.

Rastko Močnik

PLODEN SESTANEK

Pretekli teden je bil skupen sestanek predstavnikov predsedstva UO in fakultetnega odbora na medicinski fakulteti. Čeprav je bil namen sestanka, da najde pot, po kateri bi fakultetni odbor dotikal tudi dekanat medicinske fakultete, so udeleženci največ razpravljali o nekaterih negativnih pojavih v študentski organizaciji na fakulteti, ki so se predvsem v zadnjem času zelo potencirale. Ugotovitev, da je delo od lani nazadovalo, je sicer samokritična, vendar popolnoma na mestu, vzroke pa moramo iskati predvsem v popolni nezainteresiranosti in nedelavnosti nekaterih članov FO. Ker so člani FO menili, da do sedaj kaznovanje ni dalo zaželenih rezultatov, so sklenili, da bo treba najti drug način, s katerim bi dosegli večjo resnost takih aktivistov. Udeleženci sestanka so menili, da so med slabimi funkcijami pokazali največjo neresnost: Marija Blatnik, Magda Jenčič, Stane Celhar, Jože Kopač, Lili Puc, Jasna Pečornik in še nekateri, za katere pa so sklenili, naj bi jim bilo to zadnje opozorilo. Sama razprava o načinu financiranja je izkristalizirala enotno stališče, da bo treba na skupnem sestanku s predstavniki dekanata doseči predvsem to, da bi fakulteta vsa sredstva, namenjena za študentsko dejavnost, prenesla na fakultetni odbor, ki jih bo na podlagi predračunov in programov najracionalneje porazdelil na posamezne komisije.

S. R.

ZAKAJ JE DELAVSKI SVET TOVARNE DUŠIKA RUŠE POTRDIL NOV PRAVILNIK O ŠTIPENDIRANJU OZIROMA KREDITIRANJU

Delavski svet tovarne je na svojem VIII. rednem zasedanju, 24. 12. 1964 potrdil nov pravilnik o štipendiranju oziroma kreditiranju tovarne dušika Ruše.

O novem pravilniku so spregovorili tudi študentje. Štipendist Janez Horuk ga je analiziral v novoletni Tribuni in »Ruški delavca« je v zadnji številki objavil nekaj njegovih »kritičnih« pripomb.

Zaključki Janeza Horuka, da je delavski svet tovarne postopal kratkovidno in brez ekonomskega razmišljanja so neutemeljeni. Preden je delavski svet obravnaval in potrdil nov pravilnik, je analiziral problematiko štipendiranja na V. rednem zasedanju dne 15. 9. 1964. Prišel je do zaključka, da so investicije, ki jih tovarna vlaga v kader, ravno tako važne, kot investicije v osnovna sredstva, posebej zaradi tega, ker smo v dobi, ko bomo v bližnji prihodnosti potrebovali večje število visokokvalificiranih in kvalificiranih delavcev za nove obrate.

Ugotovili smo, da je tovarna štipendiralna

v š. l. 1959/60 53 dijakov in študentov,
v š. l. 1960/61 47 dijakov in študentov,
v š. l. 1961/62 56 dijakov in študentov,
v š. l. 1962/63 53 dijakov in študentov,
v š. l. 1963/64 47 dijakov in študentov,

Od začetka leta 1960 do oktobra 1964 bi se moralo zaposliti v naši tovarni skupno 27 študentov s končano višjo in visoko šolo. Od tega števila pa se jih je zaposlilo in ostalo v tovarni le 48,15 odst.

Dijakov srednjih šol smo od začetka leta 1960 do septembra 1964 štipendirali 46, od tega jih je prišlo in ostalo v tovarni le 71,73 odst. Če sedaj povzamemo in združimo štipendiste vseh šol, bi se jih moralo 73 zaposliti v tovarni. Od tega števila pa jih je ostalo v podjetju le 46 ali 63,02 odst., to pomeni, da smo jih 27 ali 36,98 odst študentirali sicer v korist družbi, a brez koristi za tovarno.

Poglejmo še, kolikšna sredstva je tovarna porabila za štipendiranje v preteklih letih:

Leta 1960 3.354.000 din,	povpr. na enega 116.148 din
Leta 1961 5.458.938 din,	povpr. na enega 134.571 din
Leta 1962 7.536.000 din,	povpr. na enega 133.674 din
Leta 1963 7.084.730 din,	povpr. na enega 197.284 din
Leta 1964 9.272.370 din,	povpr. na enega 127.836 din
Skupno 32.706.038 din,	povpr. na enega 63.283 din

Omeniti moramo, da je večina štipendistov izkoristila tudi ugodnosti, ki so določene s pravilnikom o štipendiranju in sicer, da si lahko izposojujejo učne pripomočke (kot so: logaritmična računala, šestila, garniture grafov peres z držali itd. Povprečna vrednost teh pripomočkov je bila na enega študenta v preteklih letih okoli 25.000 din.

Pri navedenih zneskih štipendij so odračunani tisti zneski, ki so jih posamezni študenti vrnili, ker niso izpolnili obveznosti. Upoštevajoč povprečne štipendije na enega študenta v znesku 127.836 din in povprečno vrednost 25.000 din učnih pripomočkov ter število 27 študentov, ki se niso zaposlili, je imelo podjetje izgubo v vrednosti 4.126.572 din.

Delavski svet je ugotovil tudi vzroke odtoka študentov. Ti so nakazali, da je potrebno urediti pripravniško dobo, znatno zvišati štipendije in postaviti take pogoje, ki bodo zagotavljali zaposlitev študentov v tovarni in bolj koristno usmerjanje razpoložljivih sredstev za izobraževanje strokovnega kadra.

Po novem pravilniku o štipendiranju oziroma kreditiranju znaša povprečna štipendija oziroma kredit:

	letno	mesečno
— na srednje tehniških in poklicnih šolah:		
študenta	138.000	11.500 din
če je šola v kraju bivanja		
študenta	198.000	16.500 din
— na višjih šolah:		
če je šola v kraju bivanja		
študenta	222.000	18.500 din
če je šola izven kraja bivanja		
študenta	282.000	23.500 din
— na visokih šolah:		
če je šola v kraju bivanja		
študenta	234.000	19.500 din
če je šola izven kraja bivanja		
študenta	294.000	24.500 din

Povišanje štipendije oziroma kredita je glede na letno povprečje štipendij preteklih let več kot 100 odstotkov za enega študenta. Zato tovarna oziroma njeni samoupravni organi ne morejo dopustiti, da bi se dosedanji odtok študentov nadaljeval tudi v prihodnje.

Po novem pravilniku o štipendiranju oziroma kreditiranju si izbirajo študenti sami, ali bodo zneski, ki jih bodo prejeli v času študija oz. šolanja, štipendija ali kredit; to je odvisno od njihovega uspeha v času šolanja in od prizadevnosti oziroma uspeha v času dvanajstmesecne pripravniške dobe.

Zaradi jasnosti navajamo besedilo nekaterih členov pravilnika o štipendiranju oziroma kreditiranju.

Tako določa 21. člen:

»V času pripravniške dobe ocenjujejo uporabnike kredita za šolanje ali študij — pripravnike — strokovni mentorji oziroma predpostavljeni sporazumno z vodjem sektorjev. Ocenjujejo se po naslednjih kriterijih:

A — po strokovni sposobnosti, pri čemer se upošteva pripravnikovo znanje, izkušnje, spretnost, iznajdljivost, kvaliteta dela, sposobnost vodenja in disponiranja;

B — po odnosu do dela, pri čemer se upošteva pripravnikova prizadevnost, ekspanzivnost, ustvarjalnost, odnos do sredstev dela, prenašanje izkušenj na sodelavce in odnos do sodelavcev;

C — po delovni disciplini, pri čemer se pa upošteva pripravnikovo izpolnjevanje nalog, izvajanje delovnih predpisov in čim boljše ter smoterno izkoriščanje delovnega časa.

Ocene pa so naslednje: odlično (5), prav dobro (4), dobro (3), zadostno (2) in nezadostno (1).«

Z 22. členom pa je določeno:

»Kriterij za vračanje dela kredita odnosno celotnega kredita predstavlja povprečje ocen skupnega šolskega uspeha, vključno ocen diplomске naloge (diplomскеga izpita) in ocene strokovnega mentorja v času pripravniške dobe. Uporabnik kredita je:

— oproščen vrnitve kredita, če je povprečna ocena 3,5 do 5,

— dolžan je vrniti 20 odstotkov kredita, če je njegov skupni povprečni uspeh 3 do pod 3,5;

— dolžan je vrniti 50 odstotkov kredita, če je njegov skupni povprečni uspeh 2 do pod 3;

— dolžan je vrniti 100 odstotni kredit s 6 odstotnimi obrestmi, če je njegov skupni povprečni uspeh pod 2 (zadostno).«

Menimo, da je treba omeniti tudi 17. člen, ki določa, da je v opravičenih primerih, kot so bolezen, izredne hude nepredvidene razmere v družini in podobno, možno podaljšati štipendiranje oziroma kreditiranje, o čemer v posameznih primerih odloča kadrovska komisija.

Gotovo so navedena določila samo stimulaturna in se je večina dosedanjih naših študentov z njimi strinjala. Od 22 študentov iz višjih in visokih šol le trije niso podpisali nove pogodbe, dva pa se še nista dokončno odločila. Od 23 dijakov

srednjih šol nista podpisala nove pogodbe dva dosedanja študenta.

Zaključek je jasen. Za marljivo in prizadevne dijake in študente bo kredit še tudi nadalje štipendija, za nekatere pa bo delno štipendija delno kredit, in morda za nekatere tudi samo kredit.

Toliko v odgovor in pojasnilo Janezu Horuku in vsem tistim, ki mislijo tako kot on.

Tovarna dušika Ruše
Vodja splošno-kadrovskega sektorja
Vlado Petančič

MED NAMI J. P. SARTRE

Tribuna »Čas in svet« ima v svoji 9. letošnji razpravi na sporedu enega za nas najpomembnejših in zato nedvomno aktualen problem univerzitetnega študija z naslovom: »je univerza lahko boljša?«. V razgovoru naj bi se spoznal problem opisa, smoternost študijskih programov, stopenjskega študija, tretje stopnje, družbene izobrazbe študentov, izrednega študija ter materialne baze univerze in odgovornosti študentov za študijsko delo. Na naslednji tribuni bomo skušali od kompetentnih tovarišev dobiti odgovore na nekatere aktualne probleme samoupravljanja. Konec marca bomo na »Času in svet« razpravljali o življenju in delu najvidnejšega izobraženca zapadne poloble J. P. SARTRE. Razpravo bodo poleg slovenskih družboslovcev vodili nekateri najboljši jugoslovanski poznavalci Sartre.

Naslednja tribuna je posvečena vse važnejši vlogi jugoslovanskih sindikatov. V aprilu bomo, ob pomoči vidnih jugoslovanskih književnikov, načeli temo »književnik in družba«.

Na to isto temo bo v juniju ljubljankov govornik za organizacijo razprav z vsemi ki se bo udeležil kongresa PEN klubov na Bledu. Naše povabilo na ljubljansko univerzo je že na poti v Pariz in glede na Sartreovo simpatizirnost s študenti povsod na svetu ni dvoma, da ga na tribuni »Čas in svet« ne bi videli in slišali.

S slovenskim PEN klubom smo v dogovoru, za organizacijo razprav z vsemi pomembnejšimi književniki, ki bodo dopotovali na Bled. Ti razgovori bodo vodeni v okviru »Studentske kulturne tribune«.

F. P.

Vera v človeka in osebno dostojanstvo

So ideali, s katerimi stopi mlad človek v življenje, kakor se pravkar izlegli polž napoti v sončen dan — starejši se mu smehljajo, vedo svoje in molčijo. Pred časom sem se z vso mladostno ihtavostjo lovil za nekakšnimi takimi sanjami, pred meseci sem sklenil, da bom molčal. Kar ti je ležalo na duši, si povedal, več ni v tvoji moči — sem si rekel — ko bi trmoglavil naprej, bi ne bilo prav, kajti vrsta je na drugih, da spregovore, na tebi, da prisluhneš.

Kakor vsi drugi sem v Delu in Dnevniku bral o stropu, ki se je zrušil v onkološkem inštitutu, v kakšnem stanju da je

stavba in v kakšnih pogojih, da se tam zdravijo bolniki. Da na kratko osvežim spomin: stavba je pred razsulom, v zavodu leži dvakrat več bolnikov (200), kolikor bi jih smel maksimalno sprejeti (96). V Delu je novico spremljal komentar izpod peresa Marije Namorševce; v njem je ugotovila dvoje: prvič, da se je zdaj (s porušitvijo stropa) izkazalo, da roki in termini za začetek gradnje medicinskega centra NE BODO POSTRANSKEGA POMENA, in drugič, da predstavlja dejstvo, da je nastal skoraj nepremostljiv problem, kam stisniti 17 pacientk in da na eventualno evakuacijo nadaljnjih 50 hudobolnih skoraj ni mogoče misliti, v stvari nad vse bridek argument za doslednost, ki jo v takem položaju zahtevamo. NAMREČ ZA DOSLEDNOST ZBIRANJA IN DRUŽENJA INVESTICIJSKIH SREDSTEV, brez izgovorov za drobitev in kritje manj važnih lokalnih potreb.

Pričakoval sem, da se bodo v našem osrednjem časopisu oglasili študentje, zdravniki, vsa naša javnost, da se bodo študentje oglasili vsaj v svojem glasilu Tribuni, da bo toča pisem zasula uredništva naših dnevnikov in tednikov z vprašanji, predlogi, zahtevami, da bodo tega polni stolpci in strani, da bodo javnosti odgovorili naši politični forumi in funkcionarji — po tednu od nesrečne vesti in komentarja, ki IZRABLJA DOGODEK V PROPAGANDNE, PRAKTIČNE NAMENE, sem učakal v Delu prvo in edino novico o nadaljnji usodi onkološkega inštituta. Članek na naslovni strani z masno in debele tiskanim naslovom — LETOS PRVA ETAPA GRADNJE ONKOLOŠKEGA INŠTITUTA — in z drobnejšo, suho tiskano vsebino, ki podaja odgovor predstavnika izvršnega sveta Staneta Selaha na vprašanje poslanca, magistra Branka Grahka, ali bo v letošnjem letu zagotovljena milijarda dinarjev investicijskih sredstev za prvo etapo gradnje onkološke

ga inštituta v Ljubljani; iz članka zvemo, da je Stane Selih OBSIRNEJE OBRAZLOŽIL investicijski program novega onkološkega inštituta, da je obseg predvidenih investicij NEKOLIKO ZMANJSAN, tako da bi stroški znašali nekaj manj kot 11 milijard, da sredstva, ki jih je sklad za negospodarske investicije SRS letos namenil za zdravstvo DAJEJO MOŽNOSTI, da se zagotovi potrebna vsota za začetek gradnje že letos, da pa bo morala o načrtih negospodarskih investicij RAZPRAVLJATI SE SKUPŠČINA in da bo njen sklep GO TOVO TAKSEN, da bodo onkološki inštitut začeli graditi vzporedno z novo bolnišnico v Ljubljani (poslanci, čemu sedite v skupščini?). Po tem obvestilu je znova nastopila hladna doba molka, ki je trajala vse do 4. marca, ko pišem te vrstice in bojim se, da bo trajal tudi vse, dokler ne uzrejo belega dne.

Niti to ni prišlo v javnost, kakšna usoda je doletela tistih 17 pacientk in 40 hudobolnih, ki jih novinarka omenja, pa tudi nikomur se v vsem tem času ni zdelo vredno javno vprašati zanje.

Kaj pomeni ta molk — ne bom zapisal — naj si odgovori vsak sam, kakor mu vest da. Kdo pa že danes ni spitan in pečen od velikih besed? Pred kratkim ob podelitvi Prešernovih nagrad smo se tako lahko spet enkrat seznanili z novim proglašom za vero v Človeka. Končno nimam nič proti, če se goreče priporočajo vodila — vsaj dotlej ne, dokler jih ne bi začel kdo vsiljevati — vprašujem pa se, kje je bil v tem času avtor tega proglašja, ko bi lahko v vzgled nam vsem in umetnikom še posebej sam z javnim dejanjem jasno in nedvoumno dokazal, da zares velja verjeti v Človeka in da ni far, ki grmi s prižnice post, za mizo pa špika klobase. Morda poreče kdo, da onkološki inštitut ni kultura, pa da povsem neumestno mešam stvari — prav mu dam!

Zares — opraviti imamo z ne-kulturo, kaj bi potem s kulturo?

Zatorej se ne oglašam morebiti zavoljo kakšne himnične vere v Človeka, ampak zgolj iz prozaične potrebe po koščku osebnega dostojanstva, kajti nikakor se ne morem in nočem sprijazniti s tem, da bi s svojim molkom še nadalje sodeloval pri vzdrževanju ATMOSFERE MOLKA. Zato zahtevam, naj se javno pojasni, kako je bilo mogoče, da je prišlo do teptanja vseh postav človeškega, skratka vsega, kar smo bili in smo si še vendar zmeraj vajeni predstavljati s pojmom civilizacija in kultura, kako se je moglo dogoditi, da nosimo zdaj umazan pečat zgodovinske sramote, kakršno predstavlja onkološki inštitut za ves slovenski narod in še posebej za Ljubljančane, ki so nekoč gradili športno halo ob Cekinovem gradu, ni jih pa zanimala usoda njihovih najhujših bolnikov.

Pozivam, naj se takoj seznanijo najširšo javnost z VSEBINO investicijskega programa novega onkološkega inštituta, ki o njem vem le, da je bil obširneje obrazložen — morda bodo naši uredniki časopisov našli za to potreben prostor, novinarji ustrezno razumevanje, bralci prizadeto zanimanje — dalje, da se javnosti stvarno obrazloži — ne pa jo politično miri — KAKŠNI SO RESNIČNI POGOJI za rešitev problema onkološkega inštituta, na to, da se javnost začne sprosti, dnevno obveščati o poteku vseh ukrepov v zvezi z inštitutom (evakuacijo in nastanitvijo bolnikov itd.) da se v primeru kakršnih koli zavlačevanj ali izgovorov okrog TAKOŠNJE rešitve problema inštituta nemudoma izvede referendum o spornem vprašanju — če bi se ga drugače ne dalo rešiti — še posebej pa vprašanju, ali naj ima rešitev problema onkološkega inštituta absolutno prioriteto pred vsemi drugimi zadevami ali ne. Glasujem, naj jo ima.

Boris Paš

Misli ob nekem sestanku

Smu v času intenzivnih priprav za skorajšnje volitve v občinsko, republiško in zvezno skupščino, kjer se bo izmenjalo

polovico odbornikov oziroma poslancev. Da bi bile volitve kar najbolj uspešne in demokratične, je potrebna vrsta sestankov, zborov, sej in posvetovanj. Novi volitvi zakon uvaja vrsto sprememb, da bi tako zagotovil angažiranost širokih ljudskih množic.

Rad bi se dotaknil enega takih predvolivnih sestankov, ki ga je sklicala volivna komisija pri občinskem odboru SZDL eni izmed ljubljanskih občin. Sestanku je prisostvovalo približno 50 udeležencev, predvsem predsednikov krajevnih organizacij SZDL, sekretarjev osnovnih organizacij ZK ter predstavnikov delovnih organizacij. Namen sestanka je bil uskladiti tako imenovano enotno politiko pri postavljanju kandidatov poslancev za republiško skupščino.

In prav to je tisto, kar me moti in bi rad odprl širšo diskusijo, oziroma izmenjal širša gledišča. Predsednik omenjene komisije je obrazložil pomen in namen tako imenovane enotne izbire, hkrati pa poudaril široko angažiranost volivcev pri izbiri in evidentiranju ljudi za možne kandidate, ki je potekalo preko najrazličnejših oblik v družbeno-političnih organiza-

cijah, zborih volivcev, zborih v delovnih organizacijah (kolektivih), preko ankete itd. Skratka; volivna komisija je tako prejela precejšnje število predlogov za možne poslance za posamezne zbornice od republiškega, gospodarskega, kulturno-prosvetnega, socialno zdravstvenega do organizacijsko-političnega zbora. Komisija je nato opravila iz širšega izbora ožji in prišla do enega samega kandidata za posamezno volivno območje, ki naj bi tako predstavljal enotno izbirno politiko. Pri posameznih obrazložitvah kandidatur je bil predsedujoči dokaj skop, saj razen skromnih biografskih podatkov ni povedal ničesar, češ, da že samo ime in priimek ter v nekaterih primerih dodatek heroj pove dovolj. Po posameznih obrazložitvah kandidature je predsedujoči vprašal, če imajo navzoči kakšno pripombo. Teh ni bilo. Bilo ni niti diskusije, razen v enem primeru, ko je bilo potrebno dodatno pojasniti, ker je bil kandidat evidentiran v dveh občinah.

Ali so bili navzoči res tako zadovoljni, tako enotni, da so se z vsem strinjali? Jaz nisem bil prav tako tudi moj sosed ne. Nisva diskutirala. Jaz ne zato, ker je bil

med izpadlimi evidentiranimi moj sorodnik in da ne bi kdo mislil, da se borim zanj. Motilo me je prej tako na široko in množično zbiranje ter evidentiranje možnih kandidatov, nato pa selekcija v ozkem krogu, ki sporoči javnosti (predstavnikom, ki naj bi pozneje aktivno sodelovali na kandidacijskih zborih,) to je enotna linija in javnost (morda ni najbolj izbran izraz) jo sprejme brez pripomb. Finale so bili izbrani kandidati za enkatere zbornice, ki niso niti občani, oziroma živijo in delajo že po nekaj let izven občine in celo v drugih republikah. Ves čas se mi je vsiljevala misel, kaj občina res nima aktivno sposobnih ljudi, da je potreben import, ali je to potrebno zaradi meni neznanih višjih ciljev.

Ob koncu še to: ali ne bi bilo pravilno, da bi občinska volivna komisija predložila vse evidentirane kandidacijskim zborom, naj se ti sami odločijo, saj volivni zakon dopušča več sokandidatov in ne samo po enega za posamezno volivno območje, kot jih je »postavila« omenjeni zbor.

Lojze H.

Še tretjič o pesništvu

V zadnjih številkah Tribune sta dva polemična sestavka (Braco Rotar, Evald Flisar) obravnavala pesništvo in njegovo poslanstvo. Priznati moram, da precej zanimivo in prodorno. Ne nameravam polemizirati direktno ne z enim ne drugim, povedal bi samo svoje mnenje o problemih, ki bi morda zaslužili še več obdelave.

Namen umetnosti bi bil (na kratko): skozi neko prikazano stvarnost nuditi ljudem (s čim močnejšo komunikativnostjo) novo stvarnost ali pot do te nove stvarnosti.

Pod pojmom poezija si danes predstavljamo liriko. Lirično pa »kotsubjektivno,

čustveno srečanje človeka s svetom skuša to srečanje fiksirati predvsem v nekem razpoloženskem stanju in neki izpovedni podobi...« (V. Kralj).

In tako smo prišli do osnovnega problema pesnikov: eni hočejo biti predvsem »liričniki« in pišejo samo pod neizprosno pritiskom čustev ali občutkov, kakšne poti k novi stvarnosti pa se raje izogibajo. Drugim pa gre predvsem za »umetnost«, prikazovanja kake znanosti (posebej še subjektivne).

Vso stvar bi povedal z metaforo: Ko je pesnik mlad (ne mislim samo po letih), je običajno naklonjen prvemu načinu: takrat gradi neko stvarnost, nizko, lepo zaključeno hišo s trdnimi temelji. Kasneje, ko dozori, nujno začuti, da je treba to staro, solidno hišo deloma porušiti, da bo lahko na starih trdnih temeljih postavil novo konstrukcijo, ki bo prišla bolj v višino. (Če tu metaforo razložim: da bo bolj: 1. umetniška, 2. komunikativna.)

Te, ki ohranjajo staro hišo čim bolj neokrnjeno in obenem uspevajo graditi novo čim bolj svobodno in čim višjo, imenujemo umetnike. Seveda pa se tudi največjemu umetniku podre nekaj stare hiše, nekaj nove pa ni čisto svobodno zgrajene. Popolnih umetnin ni.

Mnogokrat pa mlade, še premalo močne, umetnike stara hiša ovira. Ti potem

staro hišo enostavno pozabijo in konstruirajo novo nekam v zrak. Ljudje jih imenujemo avantgardiste. Njihova dela imajo lahko velik pomen, malo težje pa — trajnejšo veljavo.

Pesnik, ki bi samo intuitivno izražal samega sebe, ne bo umetnik. Pesnik, ki bo samo intuitivno izražal samega sebe in se pri tem samo s pomočjo svojega intuitivno čutno-čustvenega sveta prebijal do nove stvarnosti, bo umetnik le na pol. Saj se bo skušal odrekal razvoju samega sebe kot družbenega bitja. Torej: pesnik mora nekoliko lagati, nekoliko mora biti sam sebi avantgarda, ne sme napihovati samo stare zgradbe, ker bo ostal prilličen. Zavedati se mora, da ni baletka.

Poseben problem pa so pesniki, ki konstruirajo v zrak. V kolikor se potem kamene njihovih razpadajočih konstrukcij vsaj vsuje bralcu po glavi, je to še nekaj. V kolikor se pa ne — in pesniških kreatur, ki niti ne izražajo neke svoje stvarnosti, niti ni njihova nova stvarnost, ki jo filozofsko in metafizično zapleteno prikazujejo, nič kaj vredna, je na Slovenskem še kar nekaj — je stvar bolj žalostna.

FABULA. (Ta beseda je bil v sestavku Braco Rotarja in Evalda Flisarja izdatno obravnavana.)

Fabula je v največji meri miselni proizvod. Za pesem ni bistvena. Daje ji pa neko hvalevredno konkretnost. Tudi dra-

matičnost. Dramatika, ki je menda najskrajnejše razvita literatura, mora (zato, da lahko kasneje igralci in ostali njeno realnost dodajo in po svoje nadomestijo) realnost najbolj krajsati. Ta likovna vrst uporablja fabulo. Hamlet bi bil brez svoje cenene, »kriminalistične« fabule kljub vsem ostalim kakovostim precej dolgočasno filozofiranje. (Če bi se pa Shakespeare odločil iz njega narediti roman, bi tistih 1500 strani, nekaj takega bi menda odgovarjalo, noben bog ne bral.)

Seveda: Če si pesnik noče pomagati s fabulo, jo lahko brez škode nadomesti s čim drugim. Recimo z živimi, konkretnimi, plastičnimi metaforami. Treba pa je pripomniti, da najdemo v zakladnici sodobne poezije poleg množice pesmi napisane z ne preveč veliko ljubeznijo do konkretne, tudi prav čudežne primerke nedramatičnosti. Večkrat se naveličam že po prvih verzih — tako da mi je del slovenske poezije — žal moram priznati — skoraj neznan.

Ker sem hotel biti kratek, sem moral deloma posploševati. O marsičem pa bi bilo potrebno še govoriti.

Franček Rudolf

Intervju o problemih univerze in njene reforme

V želji, da predstavi svojim bralcem nekatera mnenja in stališča o vprašanih sedanega stanja univerze in njenega nadaljnega razvoja, je Tribuna zastavila deset enakih vprašanj nekaterim univerzitetnim in drugim družbenim delavcem. Intervjujance smo izbirali med tistimi tovariši, ki so v razpravo o univerzitetnih problemih s članki in sestavki že posegli, odločili pa smo se za tiste, ki smo mislili, da bodo njihova stališča naše bralce najbolj zanimala; to je bil edini kriterij. S tem, da objavljamo nekatera stališča o univerzi in njenih problemih, skušamo pokazati na temeljna presečišča te problematike in s tem prispevati h kvalitetnejši razpravi o teh vprašanih v našem listu.

Vprašanja Tribune:

1. Kakšna je narava in vloga univerze v naši družbi in kakšna naj bi bila?
 2. Ali obstoječa univerza pri nas ustreza pojmu univerze?
 3. Kakšni ljudje naj bi se iz študentov izoblikovali na univerzi?
 4. Ali je po vašem mnenju v Sloveniji mogoče dejansko organizirati več univerz?
 5. Kaj menite o potrebnosti oziroma nepotrebnosti študija na tretji stopnji in o rezultatih, ki smo jih dosegli na tem področju?
 6. Ali je pri nas vloga pedagoških in znanstvenih delavcev pravilno cenjena in ocenjena?
 7. V čem naj bi bilo po vašem mnenju bistvo reforme na univerzi?
 8. V čem je ključ za napredek univerze?
 9. Ali je res, da je univerza doživela ob izvajanju reforme moralno-politične, organizacijske in materialne udarce in kako bi bilo mogoče to popraviti?
 10. Kako naj bi po vašem študentje sodelovali pri izboljšanju stanja na univerzi in stanja univerze v družbi?
- Danes odgovarjata dr. France ČERNE in dr. Joža VILFAN.

DR. FRANCE ČERNE

1. Kadar govorimo o univerzi, je treba ločiti univerzo kot konkretno institucijo, ki nosi takšen naslov (pri nas imamo npr. celo ljudske, delavske univerze), od univerze kot najvišje izobraževalne in znanstveno-raziskovalne institucije. Ta ugotovitve nam sama po sebi pove, da je naslov, ki ga naj neka institucija ima, lahko tudi stvar dogovora. Odločilna je vsebina dejavnosti neke institucije s takšnim ali drugačnim naslovom.

Osebnost bom opredelil univerzo kot tisto visokošolsko in znanstveno-raziskovalno institucijo (ali celo mrežo visokošolskih in znanstveno-raziskovalnih institucij), ki izvaja posebno družbeno nalogo ohranjanja, posredovanja in produciranja najvišjega človekovega znanja na vseh poglavitnih področjih življenja. V tem pogledu mora biti univerza dejansko univerzalno središče ali žarišče znanstveno-tehničnega, kulturnega, humanističnega razvoja na nekem področju oziroma narodu, pa tudi v svetovnem merilu. Univerza je zame v prvi vrsti dimenzija kvalitete in ne kvantitete. Če neka institucija, ki bi se tudi imenovala univerza, ne bi dajala predvsem originalnega prispevka k znanstvenemu razvoju (tudi v svetovnem merilu) in k razvoju splošne človeške kulture, ki je po vsebini humanistična, bi se težko zedinili, da je to najvišja izobraževalna, znanstveno-raziskovalna, kulturna institucija.

Nalaganje takšne naloge univerzi, ki naj ne bi razvijala samo univerzalno vseh vej znanstvene dejavnosti, ampak tudi vzgajala visoko univerzalnega človeka z določeno strokovno usmeritvijo, je po mojem prepričanju najpomembnejši razlikovalni element za to institucijo. Pokazalo se je namreč, da narava ni več edina mati vsega bogastva in razvoja družbe, ampak postaja to vse bolj izobrazba oziroma vzgoja, in to izobrazba v dvojnem pogledu: kot proizvajalka ustvarjalnega človeka in kot proizvajalka humane človeške osebnosti. Mnenja sem namreč, da, če bi vzgajali na univerzi samo ozke rutinske strokovnjake, bi prav gotovo nastalo usodno vprašanje, kdo in kako naj bi ves ta današnji in jutrišnji tehnični oziroma civilizacijski napredek pretvarjal tudi v kulturno humanistični napredek. Osebnost sem namreč skeptik, da civilizacijsko tehnični napredek tudi avtomatično producira enako visok kulturno humanistični napredek. Resna potreba po izobilju materialnih dobrin nam torej ne sme zamegliti druge potrebe po razvijanju kulturno humanističnih vrednot vse višje vrste.

2. Če s tega stališča ocenjujemo našo sedanjo univerzo, bi vsaj osebno mogel reči, da to vlogo v družbi samo relativno

zadovoljivo opravlja. Zakaj, o tem bom govoril pri drugih vprašanih.

3. To vprašanje je nedvomno tesno povezano s prvim vprašanjem. Zato mi dovolite, da tudi o njem kaj več spregovorim.

Pri nas se je po vojni marsikaj spremenilo. Padle so prepreke za študij, mladina ima vse možnosti, da študira do najvišje stopnje. Manj smo lahko zadovoljni, koliko in kako se mladina izobražuje. Slepa vera v avtomatizem, da vsaka institucija v socialistični družbi že tudi avtomatsko producira socialistične vrednote, je premisa nerodnega ali pa navnega sklepanja.

Smó namreč pri filozofiji izobraževanja. Strinjam se s tistimi, ki pravijo, da je treba le preveč splošno humanistično izobrazbo že od gimnazije sem dopolniti z bolj strokovno izobrazbo, da je »stara« gimnazija, pa tudi univerza, v preteklosti preveč razvijala univerzalizem znanja, ki ne gre vstric s potrebami sodobnega razvoja proizvodnih sil. Toda ta pravilna zahteva po bolj specializiranem strokovnem izobraževanju mora iti v pravo smer in mora imeti svojo mero. Tudi to »bolj strokovno izobraževanje« mora imeti v ozadju humanistično vzgojo, tudi ozko specializiranemu strokovnjaku je potrebna iz raznih razlogov predvsem v začetku visokošolskega študija splošna izobrazba (to je danes dokaj splošno mnenje v svetu (v ZDA kot deželni specializiranih ljudi traja npr. po gimnaziji višja splošna vzgoja z rahlimi usmeritvami na tako imenovanih Liberal Arts Colleges cela 4 leta).

Bojim se namreč, da zaradi sedanjih potreb po nekaterih bolj ozko specializiranih strokovnjakih (ki naj bi jih po mojem mnenju vzgajala predvsem praksa in ne univerza) in kot reakcija na zelo splošno univerzalno študij, ne delamo nadaljnemu razvoju medvedje usluge, da proces izobraževanja pretvarjamo v formalni, ne pa v vsebinsko vzgojni proces. Priča smo že vse bolj razraslim pojavom, da ljudje postajajo bolj in bolj povnanjeni, večkrat uniformirani del drugih in le še malo notranji del samega sebe, katerega le še malo doživljajo. S tem pa, ko postaja človeku odtujena njegova lastna notranjost, mu postaja odtujena tudi osebnost drugega človeka. Ljudje, odnosi med ljudmi se spreminjajo v kvantificirane in abstraktne pojave, kot pravi nekako E. Fromm, brez prave človeške vsebine. Pa se vprašujem, ali je to res perspektiva zadovoljne, mentalno in humano zdravo razvite družbe?

Zato sem mnenja, da je danes eno od osnovnih vprašanj, kako naj se ljudje na univerzi (študentje) razvijajo v bolj razvite ljudi, ki bodo imeli vse komponente modernega civiliziranega bitja, hkrati pa bodo tudi nositelji nove humanejše, ustvarjalne in ne formalistične kulture; da je že danes, v prihodnosti pa še bolj, ozko grlo v gospodarstvu kot na drugih področjih človek s svojimi pozitivnimi strokovnimi in moralnimi zmogljivostmi. Če sem za racionalizem, sem za humanistični, ne pa za pozitivistični racionalizem, to je za takšen razvoj, ki ustvarja iz človeka osebnost, ne le z bolj razvitim razumom, ampak tudi s srcem.

To razmišljanje me navaja med drugim k temle sklepom: Prvič, spoznati moramo, da stopnja rasti vseh vej družbene dejavnosti postaja vse bolj ovisna od rasti človeka kot kompleksne osebnosti.

Drugič, v vzgojnem procesu moramo mladim ljudem pokazati, da je največji prekršek nad samim seboj abortus svoje osebnosti. Tretjič, pristani mo že na to, da univerza ni ustanova, kjer naj bi ljudi odnavadili, ampak šele navadili pravilno misliti s svojo glavo.

Četrtač, razvijamo misel, da vse bolj skupinsko delo zahteva tudi vse bolj kolektivno vzgojenega človeka.

4. To vprašanje je prav tako tesno povezano s prvim vprašanjem. Ugotovil sem že, da formalni naslov univerza ali ne univerza ni odločilnega pomena, če so vsebinsko razčiščeni kriteriji. Zaradi mene lahko imenujemo univerzo tudi visoko šolo, inštitut ali zavod, če izpolnjuje tiste pogoje, o katerih sem prej govoril. Toliko načelno o vprašanju.

Če sem prav razumel, me pravzaprav sprašujete, ali smo danes, ne jutri, zmogni organizirati na področju SRS več univerz v tistem smislu, kot sem jih uvodoma opredelil. Namesto odgovora, bi bilo tu bolj primerno drugo vprašanje. Ali je pri nas mogoče danes boljše organizirati, izpopolniti in zadovoljivo financirati to univerzo, ki že obstoji?

5. Tudi z odgovorom na to vprašanje bom nekoliko stopil s poti. Če me sprašujete, ali je potrebna na vseh fakultetah tretja stopnja kot zaokrožena stopnja študija, potem hočete vedeti od mene, ali so potrebne vse tri stopnje, ali je popolni, redni univerzitetni študij potemtakem le trisopenjski študij, ali pa ne.

Tudi v tem primeru sem mnenja, da je potrebno pristaviti k odgovoru besedico »danes«. Nedvomno smo danes z organizacijo tretjestopenjskega študija marsikje

in marsikdaj pred časom in pred sredstvi, ki jih ima družba na razpolago za šolanje. S tem nočem reči, da sem proti tretji stopnji, kjer so za to kadri, sredstva in dejanske potrebe. Vendar bi raje videl, da bi na univerzi več govorili o izpopolnitvi rednega štiriletnega, diplomskega študija, tako imenovana tretja stopnja pa naj bi še za enkrat ostala podiplomski študij, ki bi se za začetek razvijal bolj v obliki raznih osvežilnih, izpopolnitvenih specialističnih tečajev (glede na visoko stopnjo zastaranja znanja) in ne toliko kot že uzakonjena redna stopnja šolanja, organizirana po istih metodah kot na prvi in drugi stopnji. Bojim se namreč (za to so že znaki), da bi se lahko v tem primeru raztegnila le snov druge stopnje še za eno ali dve leti. To pa ni namen tretje stopnje.

6. Ne le da vloga znanstvenih delavcev ni pravilno ocenjena pa zato tudi slabo cenjena, ampak jo tudi sami znanstveni delavci ne znajo dovolj dobro ceniti in uveljavljati. Pri tem ne mislim samo na finančno plat njihovega dela, ampak na vse tisto nelogično vrednotenje položaja in dela znanstvenega delavca, ki je glede na druga dela prav gotovo neustrezno. V tem pogledu pač moram ugotoviti, da tudi pri nas razbrzdana reklama o stvarih in ljudeh s pripukno vnanjostjo in ritmičnim telesom ustvarja za te stvari in ljudi mnogo večjo veljavo v družbi kot pa za znanstveno delo, ki pač ne more biti predmet zabave ali povpraševanja mnogih. Zalostno je pri vsem tem to, da, če že vodilne družbene sile ne razveljavljajo visoke »veljave« omenjenih vrednot, tudi ne pomagajo dovolj, da bi se vrednotenje znanstvenega dela in položaja znanstvenih delavcev v družbi v večji meri afirmiralo.

7. Besedo reformo in reorganizacijo kar prevečkrat uporabljamo. Če nam ne gre kaj, kot si želimo, v tej smeri, razglajamo kot objektivno nujno, da moramo reformirati stvari in drugi smeri. Tako reforme same porajajo nadaljnje reforme.

Če že govorimo pogojno o potrebi »reform« univerze oziroma univerzitetnega študija, potem sem osebno zelo malo navdušen za formalne reforme, to je za spreminjanje organov, pravilnikov, izpitnega režima ipd. Če že univerza potrebuje vsebinsko reformo, potem menim, da jo potrebuje v odločni kadrovski izboljšavi, v hitrejšem osvajanju teoretičnih in aplikativnih izsledkov v pouku, v novih metodah pouka ter v večjih sredstvih za izvajanje vseh teh reform. To pa v resnici že ni več reforma, kot jo običajno razumemo, ampak vprašanje organske, kakovostne rasti univerze. Le tako »reformirana« univerza bo imela pravi posluš za pravo prakso, to je za praktično uresničevanje oziroma uporabo znanstvenih izsledkov; prava napredna praksa pa bo iskala pri takšni univerzi pobudo in pomoč za nove in nove oploditve.

8. Ali ne menite, da se s tem že precej povedal, kje bi našel (ne čarobni) ključ, točneje, ključ za napredek univerze?

En pomemben ključ vidim v spoznanju celotnega naroda, da je potrebno moralno in finančno pomagati univerzi, da bo postala resnično najvišja izobraževalna in znanstvena institucija (dokler bodo delovne organizacije ali celo družbenopolitične skupnosti dajale več sredstev raznim športnim društvom kot pa univerzi, tega napredka prav gotovo ne moremo pričakovati).

Intelektualne storitve univerze so odvisne od človekovih zmogljivosti, to je od delavcev na univerzi, ki imajo določeno znanje in svoj določen interes, in je drugi problem prav gotovo tudi kadrovski problem.

In tretjič, v kratkem razdobju ne bomo z nobenimi formalnimi reformami dosegli večjih pozitivnih učinkov. Rasti univerze, če jo vsi resnično želimo, se je treba lotiti z vso resnostjo in tudi odgovornostjo.

9. Besede »udarce« prav dobro ne razumem. Prav gotovo bi te besede ne smeli razumeti kot nekaj, kar je univerzo hudo prizadelo ali celo ponižalo. Sicer pa je težina te besede v precejšnji meri odvisna od tega, kaj razumemo z »reformo«, do kje je bila ta upravičena ter do kje je prišla.

Da je univerza, točneje univerzitetni študij potreben določene reforme, o tem sem že govoril. Kolikor je prišla pobuda zanjo izven univerze, le te ne gre zaradi tega že okvalificirati kot udarec. Samokritično gledano smo se mi na univerzi morali premoledno zavedali, da je določen razvoj visokošolskega študija le potreben.

Če že govorimo o nekaterih negativnih straneh ciljev in načina izvajanja dosedanje reforme, potem kvečjemu lahko trdimo, da koncept reforme ni bil dovolj preštudiran, da se je iz univerze skušalo napraviti mnogo samostojnih zavodov, pri čemer pa je bil podcenjen zgodovinski, kulturno znanstveni pomen univerze.

10. Na to vprašanje bi bilo pravilneje, da bi sami prvi odgovorili. Ne glede na to pa bom skušal podati tudi svoje gledišče.

Predvsem menim, da študentje z lastnim odnosom do študija lahko mnogo prispevajo k pozitivni ali pa negativni »reformi« univerze. Če večina študentov ne bo imela pravega, resnega odnosa do študija, ljubezni do poglobljanja znanja, do stroke, ki jo študirajo, bodo bolj rušili, kot pa utrjevali tiste kakovostne prvine univerzitetnega študija, o katerih sem prej govoril, čeprav sta v tem pogledu odgovornost in krivda lahko deljeni, torej tudi na strani profesorjev, ki bi razvijali takšne neakademske metode.

Drugo pomanjkljivost vidim v tem, da ni med študenti in profesorji pravega partnerstva v izobraževalnem procesu. Študentje bi morali bolj uveljavljati ideje, da bi postali subjekt in ne pasivni objekt vzgoje, da bi se ta proces vzgoje dogajal bolj in bolj v individualnem kontaktu s profesorjem (za kar so pa spet potrebni novi kadri in sredstva). Če pa se bo v študentih razvijala še intenzivna potreba po svoji rasti kot osebnosti, potreba, da se na univerzi študentje učijo prav z zavzemanjem aktivnih stališč do vseh strokovnih in družbenih vprašanj za prihodnje upravitelje, potem ni razloga, da ne bi v prihodnosti zagotavljala tako »reformirana« univerza naši družbi svetlejšje perspektive.

DR. JOŽA VILFAN

1. Ali Vam lahko odgovorim posredno?

Ko sem bil v višjih razredih gimnazije in potem na univerzi, sem gledal v slovenistiki našo resnično, res ustvarjalno znanost; danes mislim, da smo aktivni in tudi ustvarjalni na celi vrsti drugih znanstvenih področjih. V svojih mladih letih sem gledal v naši univerzi edini izraz naše suverenosti, edino potrdilo samobitnosti in pravice za samostojnost; danes, po opravljeni revoluciji in po dvajsetih letih graditve socializma, vidim našo državnost uveljavljeno na vseh področjih življenja in, v sklopu z ostalimi jugoslovanskimi narodi, na vseh področjih življenja konfrontirano z vsem svetom.

Verujem, da so tako in podobno izkušnjo doživeli vsi intelektualci moje in še mnogih mlajših študentovskih generacij.

In zdelo bi se mi, v odgovor na vaše vprašanje, da po svoji naravi in vlogi univerza ni napravila v celoti poti, ki smo jo kot družba prehodili. Njena narava in vloga pa naj bi ravno bila, da izraža našo družbo tako, kakršna danes je.

2. Odgovor na to vprašanje je odvisen od tega, kako pojmujeemo univerzo in visoko šolstvo nasploh. V skladu z odgovorom na prvo vprašanje bi menil, da naša univerza še ni tisto, kar bi si predstavljal pod univerzo v današnji družbi in predvsem v družbi, ki gradi socializem na svoj originalen način.

3. Na univerzi — in to velja za vse visoko šolstvo — naj bi se izoblikovali strokovnjaki različne ravni v skladu s potrebami naše družbe. Jasno je, da hkrati, ko mladi ljudje študirajo, morajo tudi zoreti v zavestne občane. Studentje so ljudje, ki so nedavno dosegli polnoletnost in dobili vse pravice občana. To velja vsaj za veliko večino rednih študentov. Tako s svojo strokovno pripravo začenjajo tudi svojo neposredno občansko prakso. Za mnoge stroke pa bo veljalo, da je sam strokovni študij hkrati občanska vzgoja in je to toliko bolj, kolikor je študij neposredneje orientiran na prakso.

4. Mislim, da ni niti utopično niti lahkomišelnost, da že danes razmišljamo o razvijanju še drugega visokošolskega centra. Pred kakimi šestimi, sedmimi leti sem se zanimal, koliko prebivalcev v povprečju pride na eno univerzo ali ustrezno združenje visokih šol v Evropi. Po podatkih, ki so bili takrat na razpolago, je bilo to število 1,5 do 2 milijona. Do danes so se stvari bistveno spremenile. Za ilustracijo bi omenil samo Dansko. Dežela, ki ima 4,5 milijona prebivalcev, je takrat imela dve popolni univerzi. Nedavno je danski parlament sklenil, da je treba poleg njih odpreti še štiri. Mislim, da je to dobra ilustracija tega, kar v svetu imenujejo ekspanzija univerzitetnega študija, in dobra ilustracija tega, kako se radikalnega reševanja tako nastalih problemov lotevajo. Na osnovi takega gibanja v svetu mislim, da je utemeljeno pričakovati, da se bo v Mariboru, kjer je že pet višjih šol, počasi razvil novi slovenski visokošolski center. Če rečem počasi, ne mislim toliko na več ali manj let, ki naj do takrat minejo, temveč mislim na preudarek, ki je pri tem potreben. Novi visokošolski center naj zraste iz resničnih družbenih potreb. Pri tem je naravno in pozitivno, če se mobilizirajo predvsem predeli, ki neposredno gravitirajo k Mariboru, če torej pride do izraza tudi nekaj lokalnega patriotizma; zelo napačno pa bi bilo, če bi se razvijanje novega univerzitetnega centra v Mariboru spremenilo v prestižno vpraša-

(Nadaljevanje na 8. strani)

DEJAVNOST KMEČKE MLADINE

Okolje, v katerem živi kmečka mladina, ima ne samo pri nas nekoliko drugačne dimenzije od okolja, v kakršnem se oblikuje večina mladine v mestih in večjih središčih. Določa ga ne samo drugačen način proizvodnje, ki je sicer v svojem bistvu družbeno, ampak zaradi tega posebnega načina proizvodnje tudi poseben način življenja. Kljub prodoru družbenega sektorja pa je še vedno velik del mladih ljudi navezan na delo na domačih kmetijah, ne glede na to, da v ta proizvodni prostor nezadržno prodira tudi industrija.

Specifičen sezonski način dela v kmetijstvu, ko je večina dela skoncentrirana na čas od pomladi so jeseni, povzroča, da je povezanost tega dela mladine s prizadevanji družbe po ustvarjanju boljših delovnih odnosov in standarda, otežkočena. Delovni čas namreč zahteva, da v času, ko je sezona šolskih počitnic in dopustov, večina te mladine preživi na delu na domači kmetiji ali na delovnem mestu.

Ker nastopa skoraj v vseh primerih dejstvo, da so občine, kjer je glavna proizvodna panoga, kmetijstvo, tudi najbolj nerazvite, potem je jasno, da je na njihovem teritoriju največ mladine, o kateri govorimo, hkrati pa imajo tudi najmanj razpoložljivih sredstev, da si ta mladina ustvari pogoje aдекватne tistim, v katerih živi in dela mladina v mestih, čeprav je tudi v mestih, vsaj kar zadeva stanovanje, pogosto še slabše.

Prav tako pa te občine ne morejo zadostiti potrebam in željam mladine po zaposlitvi. Strinjamo se z ugotovitvijo, da je bila pred leti migracija iz mesta na vas prevelika, ker na ta način na eni strani stagnira kmetijstvo kot proizvodna panoga, ker primanjkuje delovne sile, na drugi pa pogoji družbenega standarda v mestu (stanovanje, servisi), ne dovoljujejo nenormalnega pritiska, niti ni zaželeno, da zaposlovanje naraste preko mere čez

sedanja možnosti akumulacije; danes gre to pogosto že na račun produktivnosti.

Relativno nizek standard kmečkega prebivalstva zlasti na hribovskih kmetijah (relativno med drugim tudi zato, ker je delavnik v primerjavi z dohodki nesorazmerno dolg) povzroča, da se mladina ne more vključiti v družbeno življenje, čeprav bi se zanimala za to. Da ga trenutno ne kaže, je vzrok bolj pomanjkanje časa in premajhna pomoč družbenih organizacij. Vzročna povezanost med nezanimanjem do vključevanja v družbeni sektor kmetijstva v nekaterih ekonomsko najbolj nerazvitih predelih in premajhno aktivnostjo družbenih faktorjev je očitna. Kakor hitro pa v neki občini odpro dovolj delovnih mest, kjer se lahko zaposli tudi nekvalificirana delovna sila, torej je še vedno industrija tisti mladi ljudje najbolj zainteresirani za zaposlitev. Torej je še vedno industrija tista, ki prispeva primaren delež za izboljšanje pogojev življenja, kajti mladina iz kmetijskih področij se odloča večinoma za poklic izven svojega naravnega okolja, se pravi izven kmetijstva, ki pa mu kot gospodarski panogi hkrati najbolj primanjkuje delovne sile. Podedovali smo namreč mišljenje, da je kmetijski poklic manjvreden; to mišljenje danes še utrujejo slabi delovni pogoji in nemožnost vključevanja v družbeno življenje.

Vsekakor je nujno, da mladina ostane v kmetijstvu, čeprav v perspektivi takšno število ne bo več potrebno. Zlasti pa je nujno, da se podružbljanje proizvodnje nadaljuje, pa naj bo to v obliki popolnega podružbljanja s spremembo privatne proizvodnje v družbeno preko sedanjih oblik ali pa preko kooperacijskih odnosov; oba načina v končni konsekvenci vodita v povečanje produktivnosti, ki pa je primarni pogoj, da se dvigne standard, oziroma se izboljšajo delovni pogoji. To pa bo vsaj v začetku še zahtevalo maksimalno pomoč družbenih činiteljev, vsekakor pa bo

odstranjen problem nenormalnega bega iz podeželja v mesto.

Kot kaže, tudi šolstvo premalo stori, da bi dali mladim ljudem v specifičnih pogojih specifično izobrazbo, ki bi se nekako vključila v ostala prizadevanja. Po mojem mnenju bi bilo potrebno že v času obveznega osemletnega šolanja, ki je vsaj trenutno še skoraj izključna oblika izobrazbe kmečke mladine, dati v področjih, kjer je kmečka mladina v večini, več poudarka naravoslovnim predmetom. Nujno pa bi bilo v zimskem času nadaljevati z obveznim dopolnilnim izobraževanjem, ki bi dobilo nekakšno obliko strokovne šole. Tako bi s šolanjem zadržali večji del mladih ljudi na kmetijah, na drugi strani pa bi si mladi ljudje pridobili v svojem domačem kraju potrebno kvalifikacijo in bi tudi družbeni sektor pridobil potrebno delovno silo, ki je danes tako primanjkuje.

Vsi faktorji pa v celoti vplivajo tudi na kulturno stanje na našem podeželju; kultura je v očitni stagnaciji in nikakor ne gre v korak niti z dviganjem standarda. Tu mislim predvsem ustvarjalno kulturno dejavnost, saj je znano, da prodor sodobnih množičnih komunikacijskih sredstev na podeželje ni nič počasnejši kot v večjih centrih. Vendar obstaja ena razlika: ta sredstva v tem okolju ne delujejo v vsakem primeru pozitivno. Čeprav v mestu mladina že v šoli dobi več kulturne izobrazbe, predvsem velja to za srednje šole, pa more v tem okolju vegetirati najraznovrstnejša tiskana plaža poleg plaže v kinematografih, ker pač ni usmerjevalca okusa, šola pa izgubi na tem področju skoraj ves vpliv.

Akcija za gradnjo klubov na podeželju je ob precejšnji pomoči družbenih organizacij (Zveza mladine, SZDL) rodila že kar velik uspeh, saj je klubov že precej, le da jim manjka programske pomoči in tako še zmeraj ostanejo le »klubci«. Možnosti za njihovo usmeritev je ogrom-

no, samo najti jih bo treba. Njihova povezava z občinskimi sveti Svobod, ki se je ponekod že razvila, lahko rodi ob pametnem sodelovanju izredno poživitev reproductivne kulture, zlasti na področju dramatike ipd. Težava je v tem, da se čuti veliko pomanjkanje kadrov, ki bi bili voljni delati, še bolj pa dramatskih tekstov, ki bodo primerni za raven znanja amaterjev. Je pa tako stanje razumljivo in delno celo opravičljivo, ker v preteklosti ni bilo nikogar, ki bi skrbel za dejavnost te vrste. Širok razmah radia in televizije pa podobne akcije lahko bi rekli celo duši, ker je pač mnogo lažje podožljvati kot pa ustvarjati.

Zveza mladine, ki ima nedvomno velik vpliv na dejavnost mladih po šolah in industrijskih podjetjih, se je pa brezdvoma dosedaj premalo angažirala v kmetijskih predelih. Občinski komiteji so, kot kaže od vasi preveč oddaljeni, da bi lahko nudili učinkovito pomoč, tako pri organizaciji raznih prireditelj in z nasveti kot aktivno s sredstvi, ki jih vaškim aktivom vedno primanjkuje. Prav tako pa nudi ZM premalo pomoči in podpore pri dopolnilnem izobraževanju.

Vključevanje mladih v samoupravljive v takih pogojih je minimalno, vsekakor pa precej manjše kot v pogojih in možnostih, ki jih nudi razvita družbeno proizvodnja v industriji. Ena od glavnih nalog ZM je, da čim večjemu številu mladih ljudi omogoči, da se vključijo v družbeno proizvodnjo in preko nje v sistem samoupravljanja.

Močne družbene spremembe pa zahtevajo tudi precej sredstev, ki pa jih lahko dajo le občine oz. gospodarske organizacije, kjer je mladina zaposlena. Vendar je to v pogojih nerazvitosti izredno težko, saj je znano, da manj razvite občine prav za kulturno dejavnost in za šolstvo dajejo najmanj sredstev. Kakšna koli pomoč, ki bo imela za posledico le izboljšanje standarda, ne bo pa hkrati tudi korenito pomela s sedanjimi odnosi, bo verjetno zaman. Samo temeljita sprememba sedanjega načina proizvodnje bo prinesla uspeh in večje vključevanje mladih v sodobna družbena gibanja.

I. MARENK

INTERVJU

Nadaljevanje s 4 strani

nje, v rivaliteto med Mariborom in Ljubljano.

5. Tretja stopnja je bistven element univerzitetne reforme in nujna predvsem za pravilno izvedbo stopenj. Polno razvita visoka šola, to je visoka šola s tremi stopnjami, lahko ustrezno postavi študijski program za prvo in drugo stopnjo samo, če ima pred očmi tudi tretjo stopnjo. Prva in druga stopnja naj bi v glavnem pokrivali tradicionalno snov fakultete, pravim v glavnem, kajti, če se ob uvajanju stopenj hkrati izvaja tudi inverzija in razvejevanje, bodo določeni predmeti iz klasičnega študijskega programa izpadli na prvih dveh stopnjah in našli svoje mesto na tretji stopnji.

Glede na to, da tako rečem, organsko funkcijo tretje stopnje mislim, da smo v Sloveniji tretjo stopnjo ob začetku reforme premalo poudarili.

To, da je mogoče in da je potrebno organizirati posebno tretjo stopnjo, pa je posledica predvsem tega, da raziskovalno delo danes postaja tako rekoč

množično, za njegovo opravljanje pa je potrebna posebna strokovna priprava. Ravno zaradi tega posebnega značaja študija na tretji stopnji naj bi se tretja stopnja visokih šol povezovala z delom naših raziskovalnih institucij zunaj univerze in z naj visokih šol.

6. Učitelji na visokih šolah so v načelu pedagoški in raziskovalni delavci hkrati. Kot pedagoški delavci še vedno dele usodo pedagoških delavcev v naši družbi sploh. S tem mislim, da je njihovo delo podcenjeno, čeprav se njihov materialni položaj, če verujemo statistikam, izboljšuje. Njihov položaj kot raziskovalcev pa je najbrž zelo različen. Možnosti so na področju družbenih ved. Prav na tem področju bomo morali gotovo še marsikaj napraviti.

Toda, če s tem ugotavljam v zadnjem času tolikokrat poudarjeno odgovornost družbe, postavljam tudi vprašanje, ali pa tudi učitelji na visokih šolah vedno napravijo vse, da bi za uveljavljanje svojega dela, za njegovo polno učinkovitost izkoristili vse možnosti, ki jih ustvarja moderno življenje in ki obstoje tudi že pri nas.

7. Po naših obravnavah in naših razprajah bi se moglo zdeti, da je bistvo reforme v inverziji, razvejevanju in stopnjah. Ni dvoma, da so ti trije prijemni njeni pomemben del, morda celo bistven, na vsak način pa tisti, ki nas sili, da razmislimo do konca o družbenopolitičnih izhodiščih reforme visokega šolstva. Sama reforma pa je mnogo obsejnejša. Vanjo sodi način vpisovanja na visoke šole, novo obravnavanje izrednega študija, povezovanje visokošolskega študija z vsem našim sistemom izobraževanja, to je s sistemom izobraževanja odraslih in s sistemom izobraževanja na delovnem mestu, s sistemom naše osnovne in srednje šole. Samo če vzamemo reformo v vsej tej njeni širini, jo lahko obravnavamo in izvajamo ne samo kot vprašanje pedagoške tehnike in ne samo kot vprašanje gojenja vrhunskih kulturnih dobrin in ne samo kot vprašanje prosvete nasploh, temveč kot vprašanje razvijanja in poglobljanja samoupravne demokracije.

8. Ključ za napredek univerze in visokega šolstva sploh moramo iskati tam, kjer ga iščemo za napredek ostalih negospodarskih področij. Strinjamo se z mnenjem, da se moramo v tem pogledu truditi predvsem, da delovne organizacije na področju družbenih služb čimprej postanejo res samostojne delovne organizacije v smislu naše ustave. Samo na ta način, če postanejo samoupravne, in to tudi v delitvi dohodka in osebnega dohodka, bodo lahko družba z ene strani in delovne organizacije z druge strani pristopale k

medsebojnim odnosom racionalno in demokratično, bodo lahko obravnavale svoje obveze oz. svoje potrebe kot vprašanje najboljše, najustreznejše uporabe človeških in materialnih sil. Pri tem se bo nujno pokazalo, da tudi na področju visokega šolstva družba, ki prihaja v poštev, ni samo republiška družba, temveč tudi druge družbenopolitične skupnosti in tudi delovne organizacije.

Ne gre pri tem samo za uresničevanje naše nove ustave, za skladnost področja družbenih služb, z ostalimi področji, gre predvsem za najboljšo možnost, da delovne organizacije uspešno uveljavijo svoje potrebe. Čim hitreje gremo v razvijanju ekonomskega sistema, tem bolj nevarno je zaostajanje razvijanja sistema na področju družbenih služb.

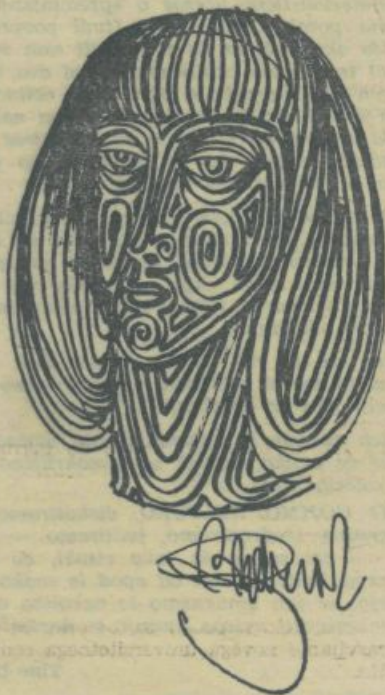
9. Odgovor na to vprašanje je odvisen od tega, kakšno stališče imamo do reforme. Če je kdo prepričan, da je pravi koncept klasična univerza s svojimi več ali manj standardnimi fakultetami, potem ob razvijanju samostojnosti fakultet lahko pride do vtisa, da je univerza z izvajanjem reforme doživela moralno-politični udarec. Če je kdo prepričan, da je bistvena razlika med višjimi in visokimi šolami z ene strani in univerzo in njenimi fakultetami z druge strani, je ob povezoivanju višjih in visokih šol in fakultet v enoten sistem prepričan, da je univerza doživela organizacijski udarec. Če je kdo prepričan, da so višje šole npr. v Mariboru nepotrebne, ta je potem prepričan, da je univerza doživela tudi materialen udarec s tem, da grede velika družbena sredstva tudi za mariborske šole. Kdor pa je prepričan, da je smer reforme pravil-

na, bo prišel ob vseh teh pojavih do čisto drugačnih sklepov.

S svoje strani bi vprašal, ali je smiselno in koristno zagovarjati taka pavšalna vrednotenja. Govori se celo o demontaži univerze. Če bi hotel vrniti milo za drago, bi lahko vprašal, ali ni vztrajanje na tradicionalnih programih in sistemih pouka črna slepota za potrebe, ki jih naš narod ima v okviru svoje težko izbojevane državnosti.

Mislim, da je namesto takih vprašanj z ene in druge strani mnogo bolj smiselno in koristno, da skušamo vsi skupaj razčistiti družbeno politična izhodišča univerze in visokega šolstva. Konstruktivna diskusija o tem vprašanju, po mojem mnenju, zahteva, da se ravno na to osredotočimo.

10. Studentje so polnopravni občani, ki lahko sodelujejo pri reševanju vprašanj visokega šolstva v okviru svojega splošnega udeleževanja v javnem življenju. Studentje pa lahko sodelujejo pri reševanju vprašanj visokega šolstva tudi zato, ker so najneposredneje zainteresirani za to, da bi imeli dobro visoko šolstvo. Oni so tudi na poseben način kvalificirani za to. Visokošolski študij na univerzi ni samo osvajanje določene učne snovi, tak študij je tudi iskanje najbolj ustreznih načinov, kako snov čimprej in čimbolje in s čim večjo koristjo za življenje obvladati. Visokošolski študij zbuja v študentu zanimanje za metode in vse druge probleme pedagoškega procesa. Tako so študentje za svoje učitelje ne samo predmet pedagoškega procesa, ampak lahko neposredno sodelavci v njegovi organizaciji in v njegovem izboljševanju.

NADLEŽNICA

Grdo človeško, seve tudi italijansko, naturo krotijo železni okviri ustave in civilnega zakonika. Družinska sreča in zadovoljstvo ter površinski videz urejenosti in ustaljenosti so nesramna laž, hlinjeno skrupulacno meščanske družbe, etike, morale. To nevzdržljivo sodkritje je idejna glina, iz katere je Franco Brusati z malenkostnimi dodatki drugih sestavin skušal zgnesti moderno oblikovan vrč, ki naj bi hranil dramatično humoristično napoj za parter in balkon MG ljubljanskega. Humor je v tej igri v treh dejanjih skrbno porazdeljen tako, da pride na vsako dejanje približno eden od trije posrečeni dovtipi. Kar zadeva dramatično vsebino besedila velja poudariti sila presunljive moralno psihološke krize, pa tudi spopade nastopajočih oseb: Stella Veron je noseča z Rudijem Laurinom, ne pa s svojim zaročencem Tomassom. Z Rudijem pa se ne more poročiti (ali se sploh mora, zakaj in kdo je temu kriv), ker je možakar že poročen s svojo ženo (plemenito, mehkočutno in dobro, a vendar ženo) Lidijo. Lidija ima s svojim možem (v to nihče ne dvomi) sina Marco, ki je Tomassov prijatelj, poleg tega pa moralno in karakterno kompliciran človek, ter kot sam pravi — pošast. Nekaj malega se zadeva premakne na bolje, ko se Stella izviče nadzorstvu trpeče, izkušene in bojevitke matere Mame Varon (Marco in njegov oče sumita, da ima ženska razmerje s postaranim generalom, ki je bil ranjen v avtomobilski nesreči) in odide s svojim zaročencem Tomassom in njegovim prijateljem Marcom v Rim. Vsi upamo v srečno naključje, ki bi Tomassa in Stello, tuje rodnosti nosečnosti navkljub, združilo v bolj ali manj nesrečno zakonsko zvezo, ko v zadnjem hipu mračni in nepogrešljivi splet interesov, strasti, človeških slabosti, predsodkov, krivde in časti opravi svoje. Stella, vsem nadležna, a vendar simpatična, uboga Tomasso, obupno telefonira iz nekega pristanišča. Tomasso, njen zaročenec, ta tragični telefonski klic komentira: »Vtepla si je v glavo, da zaradi otroka odlagam poroko. Da sem se premislil... da je več ne maram... in je naredila, da otrok ni prišel na svet... In prav to, verjemite mi... je bilo, kar me je odbilo. Če ne... zagotavljam vam... bi se poročil z njo.« (Ali se je ubogi Tomasso zlagal, ali je sploh povedal vse, kar je vedel, ali je bil kdo, ki je vedel več, pa je skodoželjno molčal, ali pa je s tem, kar je bilo že povedanega, povedano že vse, kar je o tej žalostni zgodbi sploh treba povedati, mi tukaj ničesar ne moremo, kakšen je torej moralni poduk in poanta Nadležnice? Za skrbno pristrženim videzom ni nič, je NIČ.)

»V čem je torej blagodejna novost tega odrskega dela? V čem njegovi novi prijemi?« Vladimir Koch si v tekočem gledališkem listu na tako zastavljeno vprašanje takole odgovarja: »V tem, kar je danes že zelo znano, v lahkotni nerealistični fakturi, ki razbija trdnost tradicionalne dramske gradnje, zato pa z elegantno neprisi-

ljenostjo prehaja iz sedanjosti v preteklost in celo — prihodnost, ne da bi bilo zato treba menjati prizorišče ali kako drugače zaustavljati potek dejanja...«

Dvomim, da je lahko »blagodejna novost« tisto, kar je »danes že zelo znano«, zlasti se, če je ta posrečeni domislek s pridom uporabljalo že najmanj pol dučata avtorjev pred več kot petnajstimi leti. Od lahкотnosti in elegancije do težke prebavljive okornosti je včasih samo korak. Tekst, ki je po svoji osnovni dramaturški fakturi v principu zasnovan na lahкотnem bulvarskem zapletu, pa v zadnjem hipu ambiciozno pretendira na psihološko presunljiv in družbeno kritičen finale, ima vse pogoje, da izzveni nezrelo in melodramatično. Brusati je ubral nevarno pot, ko je zastavil iskanje globlje družbene resnice v okvir banalne bulvarske fabule v tonu in maniri, ki bolj obelata žlahtno jarso nravi kot pa pronicljivo in dognana analizo krize sodobne družine. Variacije na temo videza in resnice bi v tej seriozno grajeni strukturi zahtevale temeljitejši, ostrejši obračun s fiziognomijo vseh protagonistov. Tako pa je avtor ostal na pol poti. Sožitje formalno posrečeno izbranih situacij na osnovi relativitete časa, pa nekoliko konvencionalnih družbeno kritičnih bodic, nedvomno prisotne človeške razčlenjenosti in stiske, psihološko ne vedno dovolj utemeljenih nevrstničnih izbruhov, pač ne prerašča v idejno in estetsko enovito pa izenačeno izpoved. Igra ostaja prej ko slej na

ravnih povprečnega novodobnega izdelka, ki zmerno potuh-tava na splošno znano in že večkrat prežvečeno temo.

Izvedba je ubrala pot iskrenega kontakta z besedilom, se pravi, da je z razumevajočim in odobravajočim pristopom skušala slediti avtorjevim namenom. Režiser Jože Gale je gradil uprizoritev na dvojnosti zakonske resnice, na usodni dilemi moških protagonistov, ki hkrati bežijo od matere, žene, ljubice in zaročenke, a jo spričo takšne ali drugačne navezanosti ne morejo nikdar dokončno zapustiti ali pozabiti. Ta osnovni motiv pa je v danem okviru nedorečen in neizrazit in kot tak izpovedno neučinkovit. Morda bi bolj enostranski, groteskni prijemi prepričljiveje in ustrezneje podali kritiko civilizacijske meščanske morale in obenem absurdno brezupnost človekove pozicije v določenih pogojih bivanja.

Najzahtevnešo vlogo besedila (Marco Laurino) je z neizenačenim posluhom igral Franček Drogenik. Na trenulke jasno oblikovanim in izostrenim variacijam je žal dodajal tudi nekaj medlo in nedosledno interpretiranih prehodov. Njegova stvaritev pa se je kljub temu po svojem kontrapunktu kontrastov in dobro zasluženih razponov še najbolj približala tisti ravni, na kateri bi to delo utegnilo zablesteti kot parodija neke resnice.

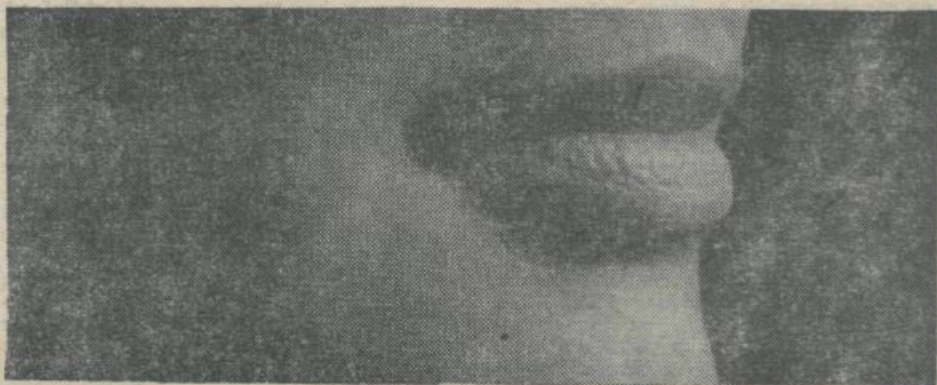
Scena Svete Jovanovič je v svoji stilni poenostavljenosti učinkovala skromno, a privlačno in smiselno, kostumi Nade Souvanove so bili umerjeno in okusno izdelani, glasba Marjana Vodopivca pa nevsiljivo korektna.

Dušan Jovanovič

IGNAC KAMENIK: Dvajset let pozneje

Drugi Kamenikov prispevek izvorni slovenski dramati, ki ga je sredi prejšnjega meseca uprizorila mariborska drama, nedvomno ne pomeni ničesar presenetljivo novega v okolju drugih odrskih tekstov slovenskih avtorjev. Njegova drama *Dvajset let pozneje* je napisana s tako povprečnim pretenzijami, da ni mogoče prezreti konvencionalnosti niti pri obliki niti pri izpeljani vsebini.

Kamenikova izredna inventivna zamisel prikazati navidezno drobne in nepomembne, v današnji resnici pa dejasko prav zaskrbljivo delujoče ostanke zadnje vojne v različnih življenjskih situacijah, je žal izgubila v tekstu svojo moč in je postala v množici drugih dogodkov sko-

rajda neopazna. Tisto, kar je avtor ustvaril, in tisto, kar smo videli, je zgolj umetniško prikrojena informacija o spletu ljudi skrajnje zakompliciranih značajev z zelo pestrimi zgodbami iz svoje preteklosti. Prav v tem najbrž premalo premišljenem konstruiranju fabule je ena glavnih Kamenikovih napak ki je izrodila homogenost celotne, sicer odlične ideje.

Neka dobro situirana družina preživlja svoje življenje v hudem notranjem razkroju. Glavni vzrok za tako stanje je predvsem božajstna bolezen pohabljenega starejšega sina oziroma posinovičenca, ki mora na svojo nesrečo prenašati še breme kompleksa manjvrednosti v primerjavi s svojim nekoliko mlajšim bratom. Čeprav je v tej družini mogoče slutiti še druge moreče, vendar neizpovedane težave, gre življenje ob nenehnem nemirnem vzušju kolikor toliko »mirno« naprej, vse dokler nekdo ne odkrije grozljive preteklosti družinskega očeta: izdal je četo partizanov, in kazni, ki mu gre, še ni dobil, naspotno — v okolici je znan kot pogumen partizan z bogatim medvojnimi revolucionarnim delom. Ko kočno ugotovijo motive, ki so tako odločujoče vplivali na to sramotno dejanje (če ne bi bil izdal čete, bi Nemci bili ubili njegovega posinovičenca, sedanjega božajstneža in

STILCE STROJEV... (str. 240). V tem torej vidi usodno napako.

»Kje pa je izhod iz te zagate?« Izhod je v tem, da začnemo buditi v ljudeh globoko spoštovanje do njihovega duha (katerih ljudi? T. H.), da začnemo vzgajati naše mlade rodove, usklajati dva kriterija »pri oblikovanju mladega človeka — prakticističnega in humanističnega«, in sicer prav zato, ker smo doslej nekaj bistvenega zanemarjali: kultiviranje človeka — njegove morale, čustev, misli, okusa — in sredine, v kateri živi.« (str. 240 in 239.) Skratka: Ljudi je treba začeti pospešeno vzgajati in omikati, saj je za Bora kultiviranje »morda« isto kot omikanje.

To propagira Bor dvesto let po francoskih prosvetiteljih, ki so bili s svojimi Boru enakimi koncepti že zdavnaj preraščeni ter sto let po Marzu, ki je zapisal 3. tezo o Feuerbachu in med drugim tudi naslednje že za kapitalizem: »Kultura vseh lastnosti družbenega človeka in produkcija le-tega kot najbolj možno bogatega potreb... je prav tako pogoj na kapitalu zasnovane produkcije.« (Marx, Grundrisse, str. 312). Torej produkcija, ne pa vzgajanje in omikanje.

Se ostreje pa zastavi Marx problem revolucionarne produkcije: »Materialistično učenje o spreminjanju sredine in vzgajanju pozablja, da ljudje (tudi povprečni, T. H.) spreminjajo okolnosti in da mora biti sam vzgojitelj vzgajan. Zaradi tega mora cepiti družbo na dva dela, od katerih je eden NAD družbo.« Bor torej očitno spada v tisti del, ki je nad družbo, nad povprečnim našim človekom. Seveda pa bo moral svojo teorijo širše razviti, preden bo možno verjeti, da je bil Marx, ko je pisal zgornje, premalo kultiviran — omikan.

Za zdaj pa še velja njegov koncept samokultiviranja človeka: »Sovpadanje spreminjanja okolnosti in človeške dejavnosti ali samospreminjanje se mora zapopasti in racionalno razumeti samo kot revolucionarna praksa.« Revolucionarna praksa pa je nekaj po bistvu drugega kot zgolj omikanje.

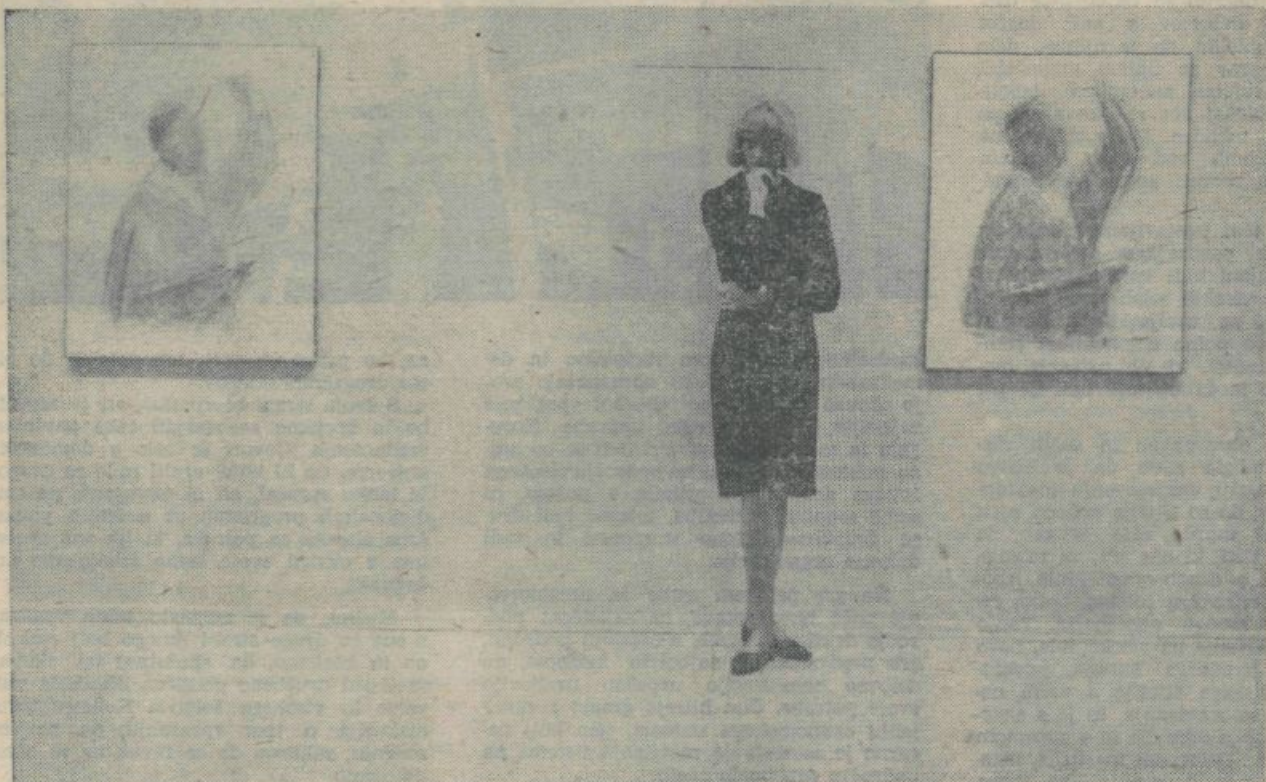
Če je torej vse to res, o čemer piše Bor, kar pa dvomim, potem bi moral zahtevati revolucionarno prakso na novih temeljih, ne pa omikanje.

Od vseh teh očitkov in zahtev bi bilo možno odstopiti, če se Bor ne omika, ampak se samokritično uvršča med tiste, o katerih pravi.

»...MI, KI GOJIMO KULTURO, diskutiramo, analiziramo, intrigiramo, švadriramo, imitiramo — na različnih nivojih — vsi so pa že tako visoki, da do nas glasovi resničnega življenja tam od spod le redko sežejo. Kadar pa sežejo, se jim umaknemo še nekoliko višje, da ne bi motili enkratnosti našega bivanja in uresničevanja.« (str. 240).

Tine Hribar

P. S. Vse podčrtal Tine Hribar.

IZBIRA

FOTO: JOCO ŽNIDARŠIČ

MI, KI GOJIMO KULTURO

Naš človek »nima VEC (!) ne želje ne moči po konsumiranju, kaj šele po ustvarjanju kulture.« (Teorija in praksa, 1965/2, str. 240). Tako je zapisal Matej Bor po dvajsetih letih revolucije.

Kaj je kultura? Matej Bor ima v mislih »kulturo v najglobljem, najširšem in najvišjem pomenu besede. Morda bi bilo bolje, če bi zapisal omika« (str. 238). Tako je zapisal Matej Bor toliko in toliko let po Cankarjevih besedah o kulturi.

Kakšen je ideal našega povprečnega človeka? »Ideal našega povprečnega človeka je sila primitiven... V tem

pogledu je naš človek — posebno slovenski — tak, kot je sodobni evropski človek sploh.« (str. 239.) Bor seveda ni naš povprečni človek, nima sila primitivnih idealov. V tem pogledu ni naš človek, niti ni tak, kot je sodoben evropski človek sploh. Bor je nekaj nadpovprečnega, nekaj nad sodobnim evropskim človekom; nekdo, ki je sploh iznad — elitni človek, človek (Če pa ni ne eno ne drugo, kaj je potem?) Nekdo, ki ve, kaj je kultura, kaj je resnični človek, v čem dela napako ves svet.

»ves svet — zahodni in vzhodni brez razlike — dela usodno napako: namesto, da bi v LJUDEH budil globoko spoštovanje do človeškega duha, JIH SPREMINJA V CA-

ohabljenca, ki ima izvor svoje boleznj prav v tem dopustu, je nenadoma vse v redu in izdajalcu dopustijo, da inkognito še naprej živi svoje neživiljenjsko življenje.

Taka je v zelo površnih obrisih temeljna zgodba, nje dramatska zgradba v podrobnostih pa je zgrajena iz elementov, ki odkrivajo vse preveč naključne in preseščujoče situacije protagonistov in ki navsezadnje nekoliko spominjajo na napete dogodke iz slabih filmskih kriminalk.

Konkretno: Jošt Pernuš, nekdanji okupatorjev sodevec in obdolženec izdajstva čete, ki jo je v resnici izdal Verner, je nepopustljivo neprizanesljiv (sam je bil po krivem zaprt) pri odkrivanju Vernerjeve preteklosti vse do trenutka, ko zve za vzrok Vernerjevega izdajstva. Leta je zanj dovolj močan, da z velikimi čustvi ustavi preskavo. Na nesrečo je avtor namenil temu pozitivnemu zaključku drame tragičen konec: po čudnem zapletu ga na koncu ustrelj božjastni Vernerjev posinovljenec Andrej.

Verner, partizan, je dvajset let bolj ali manj mirno prenašal svoj zamolčani greh zdaj, ko ga odkrijejo, pa namerava napraviti samomor, kar izzveni v primerjavi s tako dolgim preživelim (sicer res notranje razkrajajočim) obdobjem le malo preveč odsko narejeno.

Skozi vsa dogajanja ni povsem jasn odnos med očetvom in posinovljencem Andrejem. Medtem ko je Andrej nasproti očimu spočetka ne povsem utemeljeno skrajno eksploziven, postane v trenutku, ko Pernuš zagrozi s prijavo Vernerjevega zločina na sodišču, nenadoma — kar je še manj jasno — tako velik prijatelj in zagovornik svojega očima, da celo tvega Pernušovo smrt. Tudi Vernerjeva sestra, teta Angela, skriva v svojem značaju nekaj preveč naključnih dejanj, medtem ko je edina skrb Vernerjevega pravega sina Pavla znebiti se prisotnosti ostankov zadnje vojne v današnjem življenju (povzeta: odnos mladine do vojne).

Kamenikova nova drama je, sintetično povedano, sorazmerno dobra registracija različnih življenjskih usod, ki so s svojo bogato domišljijso zasnovo potisnile v tretji plan tisto, kar je bil namen avtorjeve izpovedi: prikazati problem naše sodobnosti, ki se kaže v »prisotnosti« mnogih vplivov zadnjega vojnega obdobja dvajset let pozneje. Elementi, ki je avtor z njimi hotel problem potencilirati, so — kot rečeno — vse preveč oprijemljivo narejeni in nikakor ne morejo ustrezati prepričevalnosti in dovršenosti teksta.

Mariborska izvedba je bila dostojno naštudirana, tako da smo kljub omenjenim pomanjkljivostim v besedilu videli precej enovito predstavo. Režiser Fran Žižek je z mal z velikim poslušom odsko prikrojiti psihično zapletene značaje vrste oseb in predstava je bila zadovoljivo dinamična.

Tudi igralci so z nekaterimi izjemami uspešno opravili svojo nalogo. Verner Jožeta Zupana je bil dovolj prepričevalno razkojena osebnost in prvič, odkar je ta igralec angažiran v mariborski drami, smo imeli priložnost videti njegove niti ne tako neznatne igralske sposobnosti. Anton Petje je z vlogo Jošta Pernuša potrdil svojo nenehno igralsko rast, Vernerjevo ženo je toplo predstavila Milena Godinova, njegovo sestro, teta Angela, pa z uspešno prizadevnostjo Angela Jenčič-Jankova. Veliko možnosti za učinkovito igro je nudila Stanku Potišku vloga Andreja, ki je dosegel z njo doslej morda največji odsko uspeh Milena Muhčeva v vlogi sprva Andrejeve, nato pa Pavlove prijateljice je zelo živahno izpolnila svojo obveznost. Nekoliko manj uspešen je bil Pavle Rada Pavalca, ki je bil poleg svojega amaterskega obnašanja šibak tudi v pravilni odsko izreki.

Vili Vuk

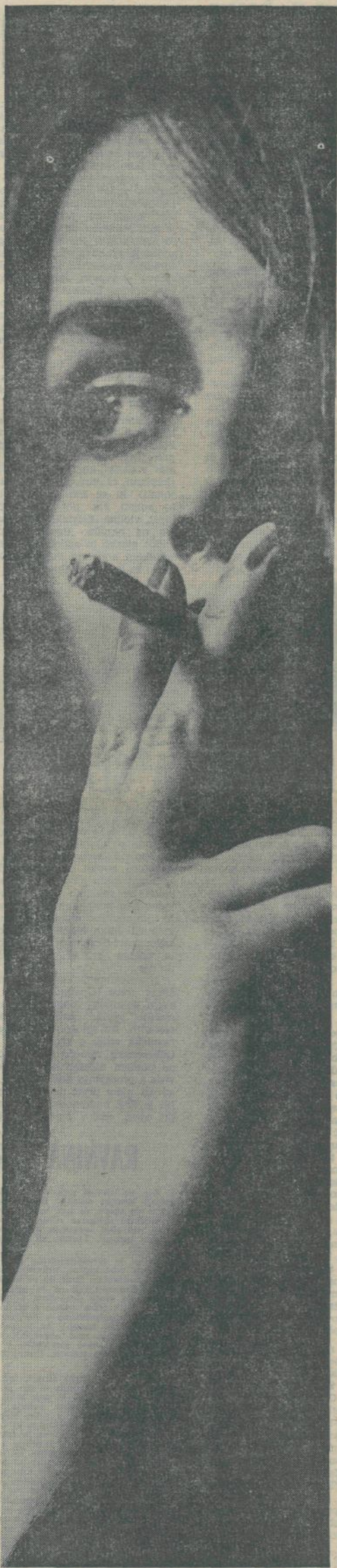
KNJIŽEVNE REVIIJE

PROBLEMI 24

Po znanih zapletih, ki jih je ob prelomu lanskega in letošnjega leta doživljalo uredništvo Problemov, smo po dolgem zastoju nazadnje vendarle dobili v roke novo številko, ki je pravzaprav še dolg za lansko leto. Sestava uredniškega odbora je ostala popolnoma nespremenjena, in tudi snovna vsebina glede na prejšnje številke ne pomeni nobene preusmeritve.

V celoti prinaša pričujoča številka dokaj obsežen zposlovni in nekoliko manj obsežen publicistični del. Za zposlovje pa je spet značilno, da nam ne nudi nobenega domačega proznega dela, zato pa kar dva dramska pripevka, ob tem pa poezijo in prevode.

Pesniška bera (če izvzamemo Pesmi Dušana Mevlje, ki so bolj obstranskega pomena in s svojo pretežno klasično sonetno obliko ter izpovedovanjem »prešernovske« pesni in trpkih spoznaj in razočaranj ne pomenijo nobene osvežitve) je izrazito protislovnna, dvopolna. Na eni strani nam prinaša ciklus Franceta Vurnika *V kaplji časa*. Že sami njegovi naslovi: Freska, Pogreb, Poroka, Krst, Ded, Hvalnica in Trenutki nam zaznamujejo osrednjo naglašenost dolgega cikla. Gre namreč za romansko obdelavo tipično slovenske motivike — kmečkega življenja, in nam torej po sami vsebinski plati ne more pomeniti novih močnih pesmi. Vendar pa je Vurnikov ciklus pomemben zavoljo nečesa drugega: ne glede na to, da je pesnik očitno zelo tesno in intimno navezan na zemljo, je svojo izpoved podredil kontrolirani misli. Le tako se je namreč lahko izognil idiličnemu sentimentalizmu, ki je tako značilen spremljevalec slovenskih pesnikov, kadar govore o kmetu in njegovi zemlji. S tem je vnesel Vurnik v svoje pesmi še en neobičajen, in po nekaterih teorijah (na primer Vidmarjevih) nedopusten element — epičnost, in ciklus *V kaplji časa* je resnično epska verzija kmečke tematike, ki je ne bi mogel izrpati obsežen roman, ki pa jo je Vurnik zmoget tako, da je izločil vsako nepotrebno dekoracijo in ostal pri najnujnejši povednosti v najbolj skopih besedah. Uvodna Freska upodablja osnovno ploskev ali zaslon s splošnimi lastnostmi kmečkega življenja in z reminiscencami na vojsko, vse nadaljnje pesmi pa si slede organsko po tematiki nesumljenega kmečkega zakona o predajanju zemlje iz rok

v roke: gospodar je umrl (Pogreb), kljub svoji nepopustljivosti je podlegel času in zemlji, a njegovo poslanstvo se prenaša na potomce (Poroka) in potomcev potomce (Krst), ki pa jih že prizadeva mehanizem sodobnega sveta: premalo skušenj so ohranili po prednikih (Ded), popredmetenost je vdrla mednje (Hvalnica) ter jih odtujuje zemlji. V tem tonu izzveni tudi sklepna pesem Trenutki in spoznanje o nepreklicni prehodnosti in minljivosti (... in si / v atomu časa / in kljuje vran / s kapljo časa / se boš razlil), tako da se ciklus lepo sklenjeno konča.

Motivno, oblikovno in kompozicijsko nezapleteni Vurnikovi poeziji stoji nasproti kot popoin antipod Franci Zagoričnik s ciklom *Vedra katedrala*. Avtor je tudi to pot ostal zvest svoji, rekli bi, »svedrasti« poeziji, ki je sad zgolj hoteno zavestne konstrukcije, Zagoričnikova novost je predvsem in samo v spretnosti, da poišče vselej drugačno oblikovno podobo svojim pesmim. Tokrat je svoj ciklus izoblikoval po vzorcu arhitekturno razdeljene študije ali načrta (kar napoveduje seveda naslov cikla), ki pa se mu ni povsem posrečila. Natanko tak je tudi vsebinski obseg, ki se omejuje na proces gradnje in po neoprijemljivi asociativni poti prenaša v izpovedovanje abstraktne življenjske stiske, absurda in osebne zaprtosti v slepo ulico (Vzpostavitev, Mordana, Pod tri, Pod štiri, Striptease). Sele s sklepno pesmijo (Potop) postane ta vsebina konkretnejša in povzame celoten ciklus in napovedovanje zrušitve vedre katedrale, ki jo je pesnik gradil, in po dolgih stoletjih odkritje novih Pompejev. V izraznem pogledu moramo avtorju priznati veliko iskateljstvo, a ločila uporablja zelo neekonomično. Mislimi namreč, da je s tem, če opustimo ločila, pesem že moderna, je hudo zmotno. Lahko jo namreč na prvi pogled zakompliciramo, se pa izkaže za nesmiselno, če interpunkcija ni uporabljena s stilno namero.

Osnovna zgodba monodrame Branka Hofmana *Mož brez obraza* je nenavadno enostavna: ljubezenski trikotnik z glavnim akterjem Andrejo, ki doživi ljubezen z Milošem: ko pa se razodene, da bo ta ljubezen rodila otroka, Miloš Andrejo zavrže, jo pretepe na surov način, da se zategadelj otrok ne more roditi živ, potem pa živi s tretjim članom trikotnika, Marijo. Andreja se maščuje in Miloša zastupi, kar je po postavi konvencionalne pravice seveda naavden zločin. Andreja pa ve, da to ni, zakaj mož, ki zdaj vsak dan trka na vrata in sprašuje služkinjo Meto, če je gospa že zdrava, to je za Andrejo mož brez obraza, mož, ki ga je pravica razosebila — ne glede na to, da jo bo po postavi že naslednji trenutek »zgrabila«.

Umetniško samosvoja pa je Hofmanova monodrama po svoji pripovedni oziroma izpovedni tehniki, ki jo dviga nad povprečje. To je liriziran retrospektiven monolog razočarane, a močne Andreje, ves obarvan z njenim doživljanjem, vendar pa se skozi njeno pripovedovanje oziroma pogovor z osebami, ki niso (razen Mete) prisotne, popolnoma jasno pretakajo zgodbe ostalih oseb. Tako je Andreja pravzaprav tisti vodja ostalih oseb, ki ga v običajnih dramah predstavlja pisec.

Dokaj manj uspešna je radijska groteska Leopolda Suhodolčana *Norec iz mesta D*. Sest oseb pomeni aparat figur, ki naj bi s svojim premikanjem po šahovskem polju zapletale in odpletale tisto notranje razmerje, ki je za grotesko — če hoče biti dobra — značilno: to je nenehno spreminjanje položaja, ko se zdajšnja prevlada že trenutek pozneje sprevrže v svoje nasprotje, ko se tehtnica nenehno poveša zdaj na to, zdaj na ono stran. Suhodolčanu tega nihanja ni dopuščala že sama vsebina, ne glede na to, da sta izbrana osnovna motiva (sinova zdravniška skrb in humanost in očetova fantastično umišljena akcija) sama po sebi v grotesknem sorazmerju, in mu ga ni dopuščal niti izbor sredstev, ki naj bi grotesko uravnaval in preusmerjal. Tudi ta sredstva so resda v grotesknem nesorazmerju (injekcija — sprožitev topa, ki naj spreobrne z novo vojno svet), a preveč neverjetna, skorajda že pravljica. Kljub vsem tem pomanjkljivostim je Suhodolčanova groteska vsaj do neke mere privlačujoča, ob koncu prvega nadaljevanja pa preraste celo v pravo dramsko napetost. Prav zategadelj se bojim, da bo nadaljevanje Norca iz mesta D. zabrisalo še to odliko, zakaj glede na dosedanjo izpoved dvomim, da bi lahko še kaj bistvenega povedalo.

Po svoji trpki in kruto resnični satirični osti se odlikuje odlomek, ki je preveden iz povesti Jaz, Danilo Derviša Sušiča. Odmaknjena in pozabljena vas pošlje svojega predstavnika Danila v Beograd, da bi zanj pri skrbel od ministrstva nekakšne stroje. S tem je dobil Sušič izvrstno možnost, da skozi Danilove oči (povest je pisana v prvi osebi) ošvrkne vse najbolj boleče slabosti naše resničnosti in da z ostro satiro pokaže odnos preštolnica (Beograd) — provinca. Danilo namreč sploh ne more do ministra, ampak opravi pri enem od njegovih šestnajstih načelnikov; uporabi celo zvijačo, ki pa je seveda v Beogradu, ne »pogruntajo«. Razen te »družbeno satirične angažiranosti« in nekaj mest izvrstnih južnjaških domislic pa snov sama ne more nuditi priložnosti za večje umetniške pretenzije.

Publicistični del zadnje številke Problemov prinaša članek Arnolda Tannenbauma in Stanleya Seashora *Novi koncepti raziskovanja vloge posameznika v organizacijah*, ki sta ga avtorja napisala za XV. mednarodni kongres uporabne psihologije v Ljubljani, nato pa posebej priredila za Probleme; dalje razpravo Radomira Lukića *O konfliktih interesov v socialistični družbi*, ki je prevedena iz srbohrvaščine, in prevod iz češčine *O krizi v literaturi* Jana Grossmana, ki govori o polpretekli in sodobni češkoslovaški kulturni situaciji. To potezo uredništva je vredno posebej pohvaliti (ne glede na to, da je Grossmanova razprava sorazmerno že stara), ker smo doslej pogrešali razprav, ki nas bi seznanjale s kulturno problematiko drugod po svetu, zlasti pa še v slovanskih državah. Dušan Pirjevec se vrača v članku *O »Sodobnosti« in ob njeni usodi* k vprašanju zamenjave uredništva pri Sodobnosti, podaja pregledno genezo nastanka in življenja te revije ter razlaga svoja stališča, kakor jih poznamo na primer že iz razprave v *Studentskem naselju*.

Herman Vogel

KONCERTI V SLOVENSKE FILHARMONIJ (I)

Takoj za Bamberškimi simfoniki, s katerimi se je začelo februarjsko koncertno življenje v dvorani Slovenske filharmonije, je 3. februarja orkester RTV Ljubljana s solisti Marijo Skalovsko, Attilijem Planinškom in Samom Smerkoljem privedil pod vodstvom Jakova Cipčija, večer opernih arij. Za orkester sam to seveda ni bila priložnost, da bi se temeljiteje izkazal, vendar moramo dodati, da bi tako skrbno pripravljene orkestrske deli radi slišali tudi v našem opernem gledališču. Solisti so v širšem občinstvu priljubljenih, opernih odlomkih pokazali svoje pevsko znanje. Skalovsko smo slišali že pred časom v ljubljanski Operi in je tudi tokrat izpolnila pričakovanja. Ima lep glas s precejšnjo mero vokalne tehnike, ki je tako redka v opernem petju. Attilio Planinšek, zdaj poje v Beogradu, se ima za svojo priljubljenost, kot je dokazal ta koncert, zahvaliti predvsem svojemu prijetnemu in obsežnemu glasu, sicer pa mu manjka mnogo pevske kulture in širšega karakternega obsega — tako se drži le nekaj standardnih italijanskih vlog. Samo Smerkolj je na koncert vskočil namesto dveh prej najavljenih pevcev (Ruza Pospis in Ladko Korošec oziroma Dragiša Ognjanovič), vendar pa pri tem ni mogoče ugotoviti, če je bil samo ta nenadni vskok kriv za razmeroma slabo odpeti ariji.

Koncert Hudbe dneška, predstavnika slovaške produkcijske in reprodukcije avangarde, ki ga je priredil ljubljanski Collegium musicum 10. februarja lahko splošneje označimo le z eno besedo: zanimivo. Detajlniji opis se s tem tudi kon-

ča, ker je njihova glasba ostala razen nekaj globljih trenutkov ves čas na površju — zanimivo za poznavalce, za druge pa le dolgočasno in celo absurdno, čeprav ansambel ni šel v najskrajnejše meri. Ostal je pri cenjenih učinkih, za kaj večjega pa je potreben tudi obsežnejši in dražji reprodukcijski aparat. Ob takih in podobnih koncertih se zopet pojavlja vprašanje o odtujitvi sodobne glasbe širšemu občinstvu — saj je del poslušalstva sprejel ta koncert kot pravo karnevalsko zabavo.

Komorni orkester Slovenske filharmonije je pripravil 12. februarja spremljevalcem domače koncertne reprodukcije prijetno presenečenje, za katerega ima gotovo največ zaslug njihov dirigent Jakov Cipci — kljub temu, da so bile očitne precejšnje pomanjkljivosti. Takoj je zbudil pozornost zanimiv in ne, kot običajno, turoben spored. Upamo, da se bo s prihodnjim delom tega ansambela uveljavila bolj sveža programska politika, kar je nakazalo že ta prvi koncert (Bach, Dittersdorf, Francaix, Skerjanc, Respighi), čeprav je bil nekoliko predolg in bi zadnje ga avtorja lahko izpustili. Gotovo je Cipci izmed naših dirigentov najprimernejši vodja orkestra s tako koncepcijo, četudi mu to pot orkester še ni sledil v potrebnih meri. Instrumentalni del Bachove kantate (Juchzet Gott in allem Landem) zaradi tehnične nezanesljivosti in nepoznavanja tega stila ni bil bachovski, pri Francaixu (Simfonija za godala) pa se je pokazalo, kako težko obvladuje virtouznjša dela. Kljub mnogo počasnejši izvedbi

nekaterih stavkov tega dela, ki bi morali biti hitrejši, je prevladala tehnične negotovosti orkestra. Nerazumljiva pa je dirigentova samovolja, ko je izpustil Bachov i kantati njen osrednji in najznačilnejši stavek in je tako ostala fragmentarna — to vprašanje posega seveda globlje v problem odnosa naše koncertne reprodukcije do Bacha in starejših glasbe nasploh. Pri tem, kakor pri vsakem Bachu doslej, se je tudi pokazalo, da klavir nikakor ne more nadomestiti čembala ali orgel, in kako nujna je vpeljava teh instrumentov v našo osrednjo koncertno dvorano. Solisti (Olga Jęzeva — sopran, Jože Strašek — kontrabas, Srečko Zalokar — viola, Srečko Korošak — fagot) so solidno izpolnili svojo nalogo. Skoda je le, da sopranistko Jęzevo, sicer majhnim volumnom, a z izredno muzikalnostjo in smislom za stilsko interpretacijo, tako malokrat slišimo na koncertnem odru. Upamo, da bo to ponovno delovanje dirigenta Jakova Cipčija v Ljubljani rodilo dobre uspehe naše orkestrske reprodukcije.

Koncert instrumentalnega ansambla palače Pitti iz Florence za dirigentom Aldom Faldijem (22. februarja) je poskrbel za precejšnje razočaranje. To je godalni sestav in obliki, kot jo poznamo že v drugih skupinah (I virtuosii di Roma, Zagrebški solisti), ki se mu po potrebi pridružijo še solisti (to pot mezzosopran, oboa, fagot, violina, klavir). Programsko je omejen na baročno oziroma zgodnjeklasistično glasbo in sodobnejša dela (na ljubljanskem koncertu Pergolesi, Vivaldi, Paisiello in Respighi, Bucchi). To vsekakor ni

vrhunsko zrel ansambel, kakor smo to pričakovali po njegovem položaju in imenu, mnogokrat je prevladala očitna neugradnost in drugi tehnični spodrslijaji, nam znani že z domače orkestrske prakse. Zato tudi celotna interpretacija najavljenih del ni mogla biti jasna in klena, kakor bi lahko zahtevali za takšen ansambel. Presnetelijo je le petje (Anna Maria Favini, v Respighijevem Il Tramonto), čeprav za našo sosednjo deželo povprečno, vendar kaže kako visoko nad našo je italijanska vokalna praksa. V Ljubljani neznan Bucchijev Concerto lirico za violino in godala (po koncertnem sporedu nastal l. 1959), za nas prikaz njihove sodobne ustvarjalnosti, ni vrednejše delo. Manjka mu racionalni moment pri zgradbi, očitno prevladuje stilska neenotnost posameznih delov in odlomkov, skladatelj se preveč prepušča trenutnim učinkom, tako da ostane delo pri poslušanju fragmentarno.

Mesec februar je pomenil za Ljubljano čas živahne koncertne dejavnosti. Poleg naštetih koncertov je bilo v dvorani Slovenske filharmonije še več prireditev: gostovanje orkestra Zagrebške filharmonije pod vodstvom Milana Horvata in s solistom Olgo Jovanovič iz Beograda (Rahmaninov, Rapsodija na Paganinijevo temo za klavir in orkester), ki je zopet dokazalo solidno raven tega hrvaškega orkestra, koncert simfoničnega orkestra Slovenske filharmonije pod vodstvom Edgarda Doneuxa (Belgija) in s solistko Dubravko Tomšič-Srebotnjakovo (Brahmsom koncert za klavir in orkester št. 1 v d-molu), solistični koncert Antona Dermote (Schubert, Zimsko popotovanje) in izvedba oratorija Belsazar Georga Friedricha Hündla pod vodstvom Lovra Matačiča.

Janez Höfler

(V predzadnji številki Tribune je pod članom Glasbeni zapiski izpadel podpis avtorja JANEZA HÖFLERJA. Za to tehnično pomoto se bralec in avtorju opravičujemo.)

ČEZANTIGLOSA ALI GLAVA ZA GLAVO

Tako, kot je v zadnji številki Tribune vrnila »zob za zob« Jolka Milič, bi se seveda lahko šla večno kroženje: jaz glosa, ona antiglosa, in morebiti jaz spet brezantiglosa (prav zategadelj mi gre brezantiglosa možnost podobnih pravi nedopovedljivo na živce, posebej še v takem tonu in na takem nivoju); ona zob za zob, jaz glavo za glavo (prosto po Zupančiču), a ne — ko bi ljudje podarjali glave za take stvari... Razloček bi bil samo v tem, da bi bil tokrat začetnik »dialoga« jaz: prešteval bi raznovrstna epiteta in »enkratne primere njene antiglose, in če bi se me polotila želja po rokodelskem ubadanju, bi iz tega zlepil še kako »pesem« po kopitu: osebke (»zmaaj v bikini«), prilastek (v modrem krilcu in črnem modrčku) itd. Vsekakor spet nova, reformatorska in obetajoča poezija.

Kakor tudi sem po tihem pričakoval, da bo moja glosa naslovnico zbudila, si vendarle nisem upal pomisliti, da bo Jolka Milič v drugo udarila tako mimo osrednjega: namesto da bi branila snov, ki se je v Problemih polotila, brani izključno svoj način pisanja. Seveda: da se ima pri tem za modernega Prometeja ali Trubarja, da si je med vsemi Slovenci edina upala pritisniti na »alumni zvonec« in kremenito stopiti z baklo v roki na pot nove kritike (pri tem terminu namreč še zmerom ostajam), to resnice ne spremeni, zakaj to je gola domišljava fikcija, lahko da za Jolko Milič odraščajoča in tolažilna, zato pa za nas prej ko slej samo fikcija. In drugič: namesto da bi se uprla poglobitvini očitkom moje glose (naj jih obnovim: nedopustno se mi zdi na osnovi z dolgočasnega neresnega izživljanja in na osnovi skrajnega nepoznavanja poglobitvini pesniških sredstev v navdve resnem tonu dajati usodno resna spoznanja in obtožbe), je udarila mimo nje in si dovolila najprej dokaj samovoljno interpretacijo, potem pa hotela s pomočjo in pod videzom čisto nepomembnih osebnih okrasov narediti vtis, da le kaj. Skratka, še enkrat se je pokazala, da ne more ali pa noče ločiti poglobitvega od plev.

Cemu bi sicer (to je že kratka interpretacija) opletala z Društvom za varstvo ptic, se branila profanacije (slovensko se temu pravi skrunitev, onečaščenje, a Jolka Milič je očitno dobro oborožena z latinščino), ko je ni nihče obkladal z njo; čemu bi sicer (dasiravno nespretno) klicala na pomoč moj ciklus — saj se jih ne upam imenovati pesmi — iz Naših razgledov, pa naj je, kakršen že je, ko nima

z osrednjim nobene povezave; in čemu bi me nazadnje spreminjala v varuha štirih pesnikov, zavoljo katerih sva si pravzaprav skočila v lase; pa jih menda nisem poimenoval v Problemih »skromni pesniški kvartet« jaz? (Resnično bi se pokesal, če bi v svoji glosi zagrešil najmanjše osebno namigovanje in podtikanje. Če je bila beseda »nepoštevana igra« prehuda, moram ponovno zatrditi, da je letela samo — in to je menda očitno — na način pisanja, ki izrablja iztrgane navdve in površinsko statistično prelistavanje, a hoče dajati videz resnega dela.) Kot vidimo, samo okoli in okoli samo malenkostno govoričenje, pravde za resnico pa nikjer.

In vendar se je začel spor ob pomembnem vprašanju, ki ga tokrat obnavljam in ponovno branim, spor za umetniško podobo štirih slovenskih pesnikov (Grafenauerja, Piska, Forstneriča in Košuto), posebej pa še za vprašanje metafore (torej enega najpomembnejših pesniških sredstev). Zategadelj sem pričakoval, da bo Jolka Milič v odgovoru opirala svoje stališča na analitične ugotovitve, in me vztrajanje na tezi: tako je, od tega ne odstopim, pa naj me čas demantira, ne zadovolji, še manj pa seveda prepriča. Sam izhajam iz spoznanja, da je osnovna vizija sveta, izražena skozi umetniško transformacijo, pri naštetih pesnikih hudo različna. In iz tega, da je besedni (=jezikovni) sistem samo material, ki se da v njem upodobiti ta vizija na različne načine, posamezne besede pa zgolj prvine tega sistema. Prvine, ki jih kljub njihovi zunanji enakosti (mislim na ptice, veter, noč itd.) ne moremo enačiti pomensko, če služijo izpovedovanju različnih pesniških vizij in koncepcij.

Za ponazoritev navajam tu samo dva diametralno nasprotna pesniška svetova — Grafenauerja in Piska — in se omejujem na razlagajo vlogo izraza ptice v njunem pesniškem svetu. Grafenauerju pomenijo splošno tisto svetlo pozitivno in nepokvarjeno prvino (ostajam ob pesniški zbirki Večer pred praznikom!), ki glede na njih odsotnost ali glede na to, da se tudi na njih že kaže razkroj časa, odsivata tragičnost doživljanja. Zato ni naključje, da so pri njem ptice večkrat osebke in ne dekorativni privesek, da so večkrat poimenovalne s stalnim pridevnikom plivajoče. Dialog pesnik — ptice je še edini naravni, iskreni, človeško topli dialog; iz njega zajema Grafenauer osmislitev svojega pesniškega poslanstva. A to samo nekaj časa, zakaj proti koncu zbirke — zdaj pre-

vladujejo sove — preraste eksistenčna stiska do take mere, da se mora prvotna intimna povezanost sprevreči v boj s ptiči. Zoper konvencionalno rabo te pesniške metafore govori naposled tudi to, da v zadnjem ciklu (Pomlad na odsevi) ptice sploh ne srečamo več, čeprav bi se na videz šele zdaj ponudila prava priložnost za njih uporabo v tistem smislu, ki je tako razburil Jolko Milič. To je ena osnovnih zakonitosti Grafenauerjeve pesniške zbirke, in naloga kritika je, da se priklonje do nje.

Nasproti temu so v Piskovem pesniškem svetu (Upada gladina) ptice predvsem dekoracij, pesniški okras, in v tem smislu resda nekoliko konvencionalno sredstvo. Na splošno tudi njegova celotna pesniška vizija s svojo dokaj premočrtno ljubezensko rastočo in padajočo krivuljo ne pomeni ničesar novega. To trdim seveda s precejšnjo zadržanostjo, zakaj ptice so pri njem prvič dokaj redke, drugič pa jih je Pisk nadomestil z drevesi, da imajo pri njem enako funkcijo kot ptice pri

Grafenauerju. Skratka, razloček je na prvi pogled očit: če so ptice Grafenauerju osebke, so Pisku prilastek; z drugimi besedami: če so pri Grafenauerju ptice v, so pri Pisku, ob, poleg. Pavšalno posploševanje in istovetje je v takem primeru res gola in nasilna unifikacija, nikakor pa ne podiranje kulta ali varstva ptic v imenu nove moderne kritike. Naj bo le-ta še tako sodobna in neuklenjena, s površnim delom, z načezno impresijo si nikakor ne bo utrla poti.

Protestiram zategadelj na koncu še enkrat: samo za umetniško koncipirano resnico, proti površni šabloni, samo proti poneumljenju in po otročenju kritičnega posla. Vse drugo me ne briga in naj ostane za dolgočasne večere ob gosposkiških štedilnikih.

In morala pričujoče čezantiglose: Zelel sem samo pokazati, kako približno naj bi govorili. Dokler pa ostaja pogovor, porojen iz iskrenega in dobrohotnega hotenja, a razumljen in sprejet ravno narobe, na takem nivoju družinskega obogniškega jezikanja in plesanja okoli vrele kafe, »kot lepo pravi neka slovenska« rečenica, dotlej je škoda najprej palirja, pred vsem pa nekaj besed

Herman Vogel

RAVNINA MIRU, POKOJA IN POČITKA...

Res, da smo si »vogrski Slovenci« in zadovoljni Kranjci sosedje! Mislim pa, da ne bo prišlo do spora, če nas bodo zadovoljni Kranjci tožili za avtorstvo »Časopisne banje«. O nekdanji pokrajini »vogrskih Slovencev« ni mogoče ničesar zapisati. (Jožek, ali poznaš dela Miska Kranjca?)

Basen je zrevolucionirala nas mirno živče, od sveta odmaknjene, nekompleksne, nasprotno, skoraj zadovoljne ljudi, ki se sčimo v Moravic in Radenci (ali pa na polju pri delu), ki vzdigujejo svoje duhovitost oziroma kulturnost s tem, da beremo zgodbe o divjih loveh, bujiti repi, da se dolgočasimo o hollywoodski enakosti (in časopisnih basnih), ki je rezultat familiarnosti, ki vlada med odborniki, katerim se je posrečilo najti nove perspektive v že kar kočljivih gospodarskih težavah. (Torej le ni tako mirno in ležerno!)

Res je Stef odložil štrigel, toda ponovno ga je vzel v roke. Porodila se mu je misel: Ni potreben denar za list, ki poje samo slavo. Mnogi ljudje z Ravnine miru, pokoja in počitka so vzel ponovno štrigel v roke, stopili v hlev in začeli česati progresno kravo, ki se imenuje Pomurski vestnik. Počesali so jo tako, kot so mislili, povedali so svoje mnenje o njeni anatomiji, o tem, ali je potrebna ali nepotrebna, ali vpliva na njihovo kulturnost ali nekulturnost in ali res vpliva na duhovnost tako, da piše o divjih loveh, bujiti repi itd. Zvedelo se je marsikaj. Problem »časopisnega pečiva« ni samo v tem, da ga bodo morali svetniški roditelji nehati peči zaradi denarja, ampak pojavilo se je tudi vprašanje kvalitete pečiva. Zdrav razum, potreba in želja tistih s štriglom v roki so rešili pečivo, toda tudi svetniškim roditeljem je bilo povedano, da mora pečivo, ki je rezultat števnege dela in tisočev drugih, biti boljše, bolj sveže ali drugače povedano, družbeno bolj aktualno in kvalitetno. (Kje si bil Jožek, ko so česali kravo

in delali recept za pečivo, ali si ga sploh kdaj polkuzali?)

Ker smo rodoljubi idilični in uživamo ob glasbenih skrinjicah, smo prebrali tvoj članek!

Tisto jutro, ko je Stef prebral članek, je odvrzel štrigel, zabodel vile v gnoj, pogledal svoje žuljave roke in začel misliti:

»Bil sem v Karpatih, vojak, nato sezonce v Franciji, Avstriji in Madžarski. Zime, ki sem jih preživel doma, so bile razburljive; borbe o tem, ali smo vogrski Slovenci ali samo Slovenci, so bile hude in težke. Nato vojna in ponovna zmaga. Bil sem trahomarji, kar pa več nismo; ali smo to postali zato, ker smo mirni, običajni, prvobitni?«

Jožek, ali se zavedaš, da si tudi ti »vogrski Slovenci«, torej potomec trahomarjev, ki so postali prvobitni, mirni, običajni v času, ko gradimo, elektrificiramo in spreminjamo nekdanjo Slovensko Sibirijo. (Ali se res nič ne dogaja?) Bil sem trahomarji, toda bojim se, da se še vedno dela nekdo »trahomastega«, gluhega, ali si pa natika očala z neustrezno dioptrijo. Tudi fabrike smo gradili in jih še gradimo! Toda spominjamo se, kako si kritiziral našo fabriko »glavninovo«, kar je bilo upravičeno (mislim, da prav zaradi nekaterih trahomarjev). To kritiko si napisal v Delo, da ne bi kot dober kuhar pokvaril časopisnega pečiva z Ravnine prvobitnih. Zato smo upoštevali in še vedno upoštevamo rodoljubni opomin: investicij ne razsipavajte, nerentabilnih tovarn ne zidajte, in trahoma se bojte!

S tem gestom se je »mirna« pokrajina prvobitno dvignila in se še dviga v okviru možnosti. Odpira oči vsem, ki imajo trahom ali podobne bolezni (nekaterim naj bo odpuščen, ker je to dandanes moderno).

Stef, ki ni PRSA STEF, je ponovno zgrabil štrigel in zaklical: »Jožek, tudi ti primi štrijeprej in pomagaj prvobitnim! Na Ravnino »vogrskih Slovencev« si dobrodošel! Evgen Emri

Nepismenost v sodobnem svetu

»Vsakdo ima pravico do izobrazbe. Izobrazba mora biti brezplačna, vsaj na začetni osnovni stopnji. Osnovni pouk mora biti obvezen. Tehnični in strokovni pouk morata biti splošno dosegljiva, višja izobrazba mora biti enako dostopna vsem, kd so zanje zmožni.

Izobrazba mora meriti na to, da se človekova osebnost do kraja razvije in da se utrdi spoštovanje človekovih pravic in njegovih temeljnih svoboščin. Zbujati mora razumevanje, strpnost in prijateljstvo med narodi, plemenskimi in verskimi skupinami ter podpirati delo Združenih narodov za ohranitev miru, (26. člen splošne deklaracije o človekovih pravicah).

Danes skoraj ni svetovnega problema, ki ne bi nosil pečata kolonializma, oziroma ki ne bi imel svojih virov v izkoriščanju svetovnega juga s strani zahodnoevropskih metropol. To še posebno velja za nepismenost, ki je eno od meril za splošni razvoj neke dežele ali nekega naroda. Podatki o tem problemu pa so zelo nepopolni. Zlasti za nekdanje in sedanje kolonije ni na razpolago ustreznih virov. Oblast matične dežele se za to ni dosti menila. Njeni interesi so bili usmerjeni v prirodno bogastvo in ceneno delovno silo v kolonijah.

Ustanovitev UNESCO

Po drugi svetovni vojni, točneje 4. novembra 1946, je bila ustanovljena organizacija Združenih narodov za prosveto, znanost in kulturo. UNESCO je v svoj delovni program zapisala tudi proučevanje različnih vidikov analfabetizma v sodobnem svetu in pomoč pri opismenjevanju.

Zato je potrebno najprej na kratko obnoviti nekaj že več ali manj znanih dejstev o tej mednarodni organizaciji intelektualnega sodelovanja. Ob ustanovitvi je imela samo 20 članic, ki so ratificirale njeno ustanovno listino. To so bile predvsem dežele Evrope in Amerike. Že to nam lahko precej razjasni aktivnost UNESCO v povojnih letih. To je bila bolj reprezentativna dejavnost, ki so jo lahko poživili samo novi člani v njenih vrstah. Te moči so prišle s povečanjem članstva. Tako je bilo ob lanskem 13. splošnem zboru te organizacije prisotnih že 116 držav. Pristopile so torej nove dežele, predvsem iz Afrike in Azije, kjer je nepismenost največje vprašanje.

Študije o nepismenosti v svetu

Spremenjeni odnosi med državami in nastanek novih subjektov mednarodnega prava so vplivali tudi na aktivnejšo vlogo UNESCO pri razreševanju problema analfabetizma v raznih predelih sveta. Razširila se je materialna osnova za dejavnost. Res pa je, da se je uspešneje delo moglo začeti šele potem, ko so ugotovili stanje nepismenosti prebivalcev v posameznih državah. Ti statistični in analitični podatki so bili torej pomembni v delu te kulturne organizacije.

Kot rezultat in sinteza dolgoletnega zbiranja podatkov s tega področja dejavnosti je verjetno najpomembnejše delo 'analfabétisme dans le monde au milieu du 20. e siècle, ki je izšlo v Parizu leta 1957. Delo obravnava pismenost v 198 državah in ozemljih sveta. Podatki pa zadevajo situacijo približno v letu 1950.

700 milijonov nepismenih

Leta 1930 so ocenili, da je približno 850 milijonov ljudi starih 10 let in več, ki niso znali niti pisati niti brati. To je sestavljalo 62 odstotkov vseh odraslih prebivalcev sveta. Sredi našega stoletja pa je bilo še vedno 700 milijonov ljudi starih 15 in več let, ki niso znali brati in pisati. To predstavlja približno 44 odstotkov svetovnega prebivalstva v tej starostni grupi. Če bi upoštevali starostno mejo 10 let, pa bi bila ta številka še večja in bolj zastrašujoča. Dejstvo pa je, da se to število ni zmanjšalo vse do danes.

Vidimo torej, da se odstotek nepismenih sicer manjša, toda absolutno število analfabetov pa se skoraj nič ne spreminja in skoraj bi bili upravičeni zapisati, da stagnira. To dokazuje, da prebivalstvo narašča hitreje, kot pa se širi šolska mreža. To splošno ugotovitev pa je seveda potrebno razčleniti. Iz nje je treba izvzeti svetovni

sever oziroma Evropo in severno Ameriko. Velja pa za Azijo, Afriko in Latinsko Ameriko. Prav tja pa se je usmerila UNESCO s svojo pomočjo pri odpravljanju nepismenosti zlasti zadnja leta in leta, ki bodo sledila. Ta mednarodna organizacija je pomagala organizirati regionalne inštitute za planiranje šolstva, vzorne osnovne šole v nerazvitih deželah in srednje šole za izobrazbo učiteljskega kadra v omenjenih deželah. Pomankanje šol, učiteljev in denarja pa je velika ovira pri uresničevanju sprejetih zaključkov in programov.

Televizija, radio in nepismenost

Zato bo potrebno dati veliko pozornost izobraževanju preko radia in televizije. Spet pa se takoj postavi vprašanje zaostalosti svetovnega juga. Malo ljudi ima namreč ta masovna komunikacijska sredstva ali pa zaradi pretežne zaposlitve v kmetijstvu nimajo dovolj časa za take vrste šolanja v branju in pisanju. Tako pride na primer v Saudovi Arabiji danes na 100 prebivalcev samo en radijski sprejemnik in na preko 1000 prebivalcev en televizijski aparat, istočasno pa je tu skoraj 99 odstotkov nepismenih. Približno podobna je situacija v najbolj zaostalih deželah, kjer je analfabetizem silno pereče vprašanje. Vidimo torej, da bi brez organizirane mednarodne akcije na vseh področjih družbenega dogajanja revež še vedno ostajal revež in bogataš še vedno bogataš, oziroma še več: revež bi postajal še večji revež in bogataš še bolj bogat. Veliko poslanstvo ima UNESCO prav v tem, da stori vse, kar je v njegovih močeh, da prepreči to večanje kulturnega in prosvetnega prepada med razvitimi in zaostalimi deželami.

Nepismenost po kontinentih

Izhodiščna točka za vsaj bežno sliko o tem vprašanju je nedvomno prikaz nepismenosti v različnih predelih našega sveta. Tabela prikazuje cenitve absolutnega števila prebivalstva in odstotkov nepismenih po kontinentih v letu 1950.

Kontinent	Prebivalstvo v milij.		Nepismenost odraslih	
	Total	15 let in več	Štev. v milj.	%
Svet	2496	1587	690—720	43—45
Afrika	198	120	98—104	80—85
Azija	1376	830	510—540	60—65
S. Amerika	168	126	4—5	3—4
L. Amerika	162	97	40—42	40—44
Evropa *	579	405	28—36	5—10
Oceanija	13	9	1	10—11

* vključno SSSR

Iz tabele se vidi, da je skoraj 75 odstotkov vseh nepismenih v Aziji, približno 14 do 15 odst. v Afriki, okroglo 6,5 odst. v Severni in Latinski Ameriki, ostalih 4 do 5 odst. pa v Evropi in Oceaniji. Azija je torej po številu ljudi, starih 15 let in več, ki ne znajo brati in pisati, na prvem mestu. Odstotek nepismenih v populaciji odraslih prebivalcev pa je najvišji v Afriki. To nam bo verjetno laže razumljivo, če upoštevamo, da se je ta kontinent najkasneje osvobodil kolonializma in da je kolonializem še danes prisoten v tem delu sveta.

Iz tega vidimo, da so besede iz deklaracije o človekovih pravicah za skoraj polovico odraslega prebivalstva še vedno samo lepe besede, čeprav je od izglasovanja te deklaracije v OZN preteklo že nad 16 let. Kljub temu pa ne moremo trditi, da so ti člani v njej brez pomena. Imajo namreč precejšnjo vlogo pri osveščanju ljudi, ki potem lahko postanejo nosilci naporov za uresničevanje samih postavk iz omenjene deklaracije.

Pavle Čelik
(Daže prihodnjic)

Quousque tandem, Franco?

Iz Španije, dežele, kjer je XX. stoletje pričujoče le v zaporih, med ilegalnimi delavskimi in študentskimi skupinami ter zaplenjeni literaturi, so prišle »nove« novice: po umoru člana CK KP Španije Juliana Grimoya pripravljajo podoben proces, ki temelji na isti obtožbi, proti Justu Lopez de la Fuenteju, gradbenem delavcu, komandirju brigade na madridski fronti (1936 — 39) in članu KP Španije.

Medtem potekajo v Madridu, Oviedu, Salamaci in Sevilli množične študentske demonstracije skupno s številnimi profesorji madridskih fakultet, ki podpirajo zahteve študentov za amnestijo vseh zaprtih študentov in profesorjev, odstranitev policijskih enot z univerze ter priznanje osnovnih političnih svoboščin.

Obeh dogodkov ni mogoče gledati izolirano od odpora proti fašističnemu režimu generalisimusa Franca, ki posebejla prvuugirane kaste: oficirsko, katoliško cerkev, fašistično organizacijo »Falanga« in sistem korporativne države ureditve. Med Francovimi nasprotniki niso več samo delavci in študentje, temveč tudi tisti, ki so ga še včeraj močno podpirali: katoliške in buržoazne opozicijske skupine.

Vsak dan postaja jasneje, da so tla pod nogami Franca vedno manj stabilna. Po izbruhu prve močnejše stavke delavcev v poletju 1956. leta vetežimo tudi začetek razpadanja korporativne sindikalne organizacije. Po tej stavki je prišlo do veržne reakcije, odpora: leta 1958 študentske demonstracije, nadalje demonstracije in politične akcije nekaterih buržoaznih opozicijskih strank.

Vsi ti dogodki so vplivali, da se je Franco odločil (prisiljen) za določene formalne, ne pa tudi vsebinske spremembe. Najprej je »spustil« v vlado predstavnike katoliške organizacije »Opus Dei«. Vsa »revolucionarnost« te organizacije je bila v tem, da si je prizadevala »modernizirati« državno ekonomsko politiko s krepitvijo tehnokratskih tendenc in z nasprotovanjem strukturi »Falange«. Veliko ekonomsko spodbudo je dobil Franco s sprejemom v organizacijo za evropsko ekonomsko sodelovanje (OEEC). Vključitev v to organiza-

cijo predstavlja sprečljivo obeležje v razpadanju frankizma in njegovo transformacijo v neofašizem, ki pomeni končno jazo ukvadiacije fašističnega fenomena. Sprejem v OEEC je namreč zahteval kompromis med fašistično etatističnim in uoeravno uenim gospodarskim mehanizmom.

Med tako imenovane »Francove reforme« sodijo »spremembe« v delovnih odnosih, ki pa niso nič drugega kot rezultat uspešnega množičnega štrajka asturskih rudarjev (1962) in akcij opozicije. Na vsakih 6 predstavnikov kapitala v upravnih organih je doslej prišel po 1 delavec. »Taka delavec je moral biti seveda vodana in »zaželena« od uprave; torej ni šlo za kontrolo, temveč za korupcijo delavcev!

Kaj lahko rečemo za obdobje, potem ko sta generala Franco in Sanjurho (s pomočjo nacistične Nemčije in fašistične Italije!) premagala Narodno fronto (republikanci, socialisti in komunisti)? Za obdobje, ki ga Franco imenuje »25 let miru«? To je obdobje krutega in nečloveškega maščevanja, procesov, umorov, preganjanja in zaporov! Odpravljene so vse demokratične svoboščine, ki jih zagotavlja že klasična buržoazna demokracija. Parola uradne ideologije je »ena država — en vodja«, zakonodajna, izvršna in sodna oblast pod kontrolo enega človeka — Franca.

Druga plat je ekonomska. Temelj ekonomske politike so blokirane mezde. Delovna sila je tako poceni, da se podjetjem ne zdi vredno nabavljati strojev. Proizvodni aparat je popolnoma zastarel, produktivnost pa zelo nizka. Pet bank, ki so tvorbe fašistične diktature, kontrolira polovico akcijskega kapitala v Španiji. Med zahodnoevropskimi državami ima Španija najmanjši dohodek na prebivalca — 285 dolarjev. Realna vrednost zunanje trgovine iz leta 1959 je bila manjša v primerjavi z vrednostjo zunanje trgovine pred štiri-desetimi leti!

Vsa ta nasprotja dobivajo širši in odprtejši značaj. Močna eksploatacija delavskega razreda, porast revščine kmečkega prebivalstva in politika državne akumulaci-

cija v korist velikega kapitala vse bolj razjedajo fašistično korporativno-birokratsko strukturo. Borba delavskega razreda, ki je prvi povedel boj za povečanje mezd in pravico do stavke, dobiva politični značaj; spreminja se v borbo zoper diktaturo. Vsemu temu se pridružuje še nasprotje med cerkvijo in diktaturo.

Demokratične sile človeštva, ki so enkrat že občutile fašizem na svoji koži, te dni znova opozarjajo svetovno javnost na dogajanja v Španiji. Opozarjajo na tiste sile, ki so omogočile, da je Španija dobila svoje mesto v strategiji Severno atlantskega pakta (NATO). Združene države Amerike so se npr. v obdobju hladne vojne (1953) sporazumele, da se na španskem ozemlju zgradijo tri letalske vojne

baze in ena vojna pomorska z naftovodi in skladišči za orožje. S sporazumom je Španija dobila od ZDA velike vsote dolarjev in se vključila v sistem ameriške vojne in ekonomske pomoči. Zadnji čas pa Franco razmišlja celo o priključitvi k Evropski gospodarski skupnosti (EGS), kar bi omogočilo povezavo španskega kapitala z mednarodnim (predvsem ameriškim in francosko-nemščim).

Santiago Carillo, generalni sekretar KP Španije, je v »Pravdi« upravičeno zapisal, da imajo španski narod, antifašisti in komunistična partija že preveč mučnikov in žrtev! Čas je že, da špansko ljudstvo po 26. letih Francove diktature stopi v XX. stoletje. Quousque tandem, Franco?

Rudi Rizman

Hammarškoeldova nagrada za mir 1964

Dileme o športu

Šport je kakor življenje, teče svojo pot in ima določena pravila: malo je lovorjevih vencev, mnogo več pa je pretendentov za naslove zmagovalcev.

Zasluzne in znane junake športnih aren smo vedno pripravljene nagraditi, jim aplavdirati... Zelo redko pa se zgodijo, da se spomnimo tudi tistih, ki niso prodrli v sam vrh športnih dosežkov. Če bi bili malo bolj pozorni do njih, bi se lahko prepričali, da so mnogi izmed njih žrtve napačne športne politike, ki je privedla do tega, da delimo športe na tiste, ki se »izplačajo« in tiste, ki se ne »izplačajo«. Tudi sam pojem vrhunškega športa je postal zelo relativen, pa tako v večini primerov ne zavisi od tega, ali se govori o resničnem športniku vrhunskih kvalitiet, temveč od tega, ali se določen športnik v trenutni situaciji ukvarja s športom, ki je »koristen«, ali pa ni.

Kako naj si drugače razlagamo primere, ko na primer celo judo-ekipa Maribora, ki nastopa v prvi zvezni ligi, trenira na lastne stroške, medtem ko potujejo na tekmovalna na stroške trenerja. V tako težkih pogojih delajo športniki, ki se ukvarjajo z nerentabilnimi športnimi panogami, takšna pa je na žalost večina športnih disciplin, saj se lahko o tem zelo hitro prepričamo. Navedli smo samo drastični primer, vendar ne delajo v bistveno boljših pogojih niti smučarji, atleti, rokoborci in še vrsta drugih športnikov.

Menimo, da je vsaka beseda o tem, da je treba odpreti vrsto športnih dvoran, igrišč, mladini odveč, če navedemo podatke, po katerih je regrutna komisija

ene izmed občin nedavno proglasila 45 odstotkov mladincev nesposobnih za služenje vojaškega roka. Toda na žalost se že dolgo postavlja vprašanje športnih igrišč, telovadnic, v katerih bi vadili ti mladinci in dekleta, študentje in srednješolci, ki dnevno preživijo 6 do 10 ur v svojih učilnicah, v knjižnicah in menzah. Tudi v urah zabave in razvedrila so najpogosteje vezani na stole in zaprte prostore, pa najsi bodo to kino dvorane, gledališča, kavarne ali celo gostilne.

Tistih nekaj telovadnic, ki jih imamo, je neprestano nabito polnih mladine, ki kljub neprimernim pogojem čuti in ve, da jim bo le redna telesna rekreacija zagotovila nemoten psihosomatski razvoj. Seveda ni treba posebej opozarjati, da v takih pogojih nihče ne postavlja vprašanj higijenskih pogojev in čistoče teh prostorov.

Težko delo atletov Maribora je sicer pohvalno, toda entuziazem nekaterih sposobnih moramo izkoristiti na drugačen način. Minili so časi, ko so športniki potovali na tekmovalna s konzervami in torbami na svoje stroške. Tega danes nihče ne more več zagovarjati, čeprav je bila včasih povsem običajna stvar. To bi morala biti že davna preteklost in del zgodovine športnikov — vendar je žal še vedno praksa, seveda posledica mačehovskega odnosa do nekaterih športov in športnikov. Ne moremo in ne smemo mimo dejstva, da povprečen nogometaš zasluži z eno samo dobljeno tekmo več kakor pa morda judoisti ekipe, ki tekmuje celo v prvi zvezni ligi, v času svojega

celotnega tekmovalnega staža. Ni to edini in osamljeni primer, na žalost jih je mnogo. Govorimo sicer, da bomo tudi s tem napravili konec, vendar se mi zdi, da se vse bolj vrtimo v začaranem krogu. Poleg Ljubljane in Maribora je tudi Celje »prišlo do spoznanja«, da je pametno imeti klub, ki dvakrat na mesec zabava 2000 gledalcev, vzdržuje pa ga na račun vseh ostalih športov in še kulturnih institucij vsa celjska komuna. No, in tudi to ne bo dovolj! Čeprav smo pred dvema letoma sklenili, da plačujemo le nogometne zvezne razrede, so pred dnevi sprejeli sklep, da se izredni konferenci Nogometne zveze Jugoslavije predlaga, da bodo v prihodnje tudi nižjerazredni klubi lahko plačevali svoje igralce. Menim, da je odveč vsak podrobnejši komentar.

Sedaj v času, ko delamo bilance in ocenjujemo rezultate, ki smo jih dosegli na različnih športnih področjih, moramo razpravljati o takšnih in podobnih pojavih, da pravilno ocenimo nekatere stvari, da pravilno vrednotimo posamezne panoge in probleme. Mogoče bomo na osnovi vseh teh analiz prišli do spoznanja, da vsi ti problemi niso samo problemi športa, temveč problemi našega celotnega družbenega dogajanja. Morda bi le bil čas, da si zastavimo jasnejše, pravilnejše in realnejše koncepte za nadaljnji razvoj našega vrhunškega in množičnega športa.

Srečko Rutar

NA MEDICINI NE POČIVAJO

Študentsko športno društvo na medicinski fakulteti je po krajšem odmoru v času zimskih počitnic zopet pričelo z delom. Že prejšnji teden se je zopet redno pričela obvezna in fakultativna vadba. Stevilen obisk je dokaz, da so bili študentje osvežitve kljub smučanju že kar potrebni. Društvo se lahko kot edino na ljubljanski univerzi pohvali, da ima po dve uri na teden za študente in dve uri za študentke pletanje v bazenu VSTK. Vse stroške plača društvo samo, prednost pa imajo študenti in študentke, ki se redno uležujejo vadbe.

Ker smučarska sezona še ni popolnoma končana, je glavna pozornost namenjena prvenstvu fakultete v smučanju in pripravam za prvenstvo univerze. Prvenstvo fakultete bo te dni na Španovem vrhu pri Jesenicah za moške in ženske, tekmovali pa bodo v veleslalomu. Čeprav je prijav že precej, bo društvo le uspelo zagotoviti sredstva za prevoz z vlakom in žičnico za vse tekmovalce in tekmovalke. V moški konkurenci je favorit Boštjan Bebler, pri ženskah pa Majda Marinko, ki pa bo imela v Alenki Ledinek varno nasprotnico. Najboljši bodo nastopili na prvenstvu ljubljanske univerze, kjer bosta med glavnimi favoriti ravno obe ženski tekmovalki, saj že nekaj let nimata prave konkurence, zato pa bo toliko bolj zanimiva njuna borba z odličnimi Nemkami in Avstrijkami.

Društvo je uredilo tudi svojo kadrovske evidenco in članom podelilo nove izkaznice, tako da je sedaj v njem včlanjenih približno 140 študentov in študentk.

S. R.

PLENUM SPECIALIZIRANIH ORGANIZACIJ

Predsedstvo univerzitetnega odbora Zveze študentov je sklenilo v letošnjem letu posvetiti mnogo več pozornosti kakor kdajkoli prej delu specializiranih organizacij kot so: SOLT, taborniki, ZSOTK, planinci, Počitniška zveza in Ankarani. V ta namen so ustanovili komisijo za specializirane organizacije pri UO, katere glavna naloga je, da vzpostavi dejavnost te vrste na vseh fakultetah, saj je znano, da imajo posebno planinci, taborniki in deloma tudi SOLT organizirano to dejavnost samo na nivoju univerze. V času, ko se v celotnem našem družbenem dogajanju orientiramo na decentralizacijo na osnovne enote, bo treba posvetiti ravno prenosu te dejavnosti specializiranih organizacij na fakultete veliko pozornost. Dolgo časa smo bili priča izgovorom, češ da organizacije te vrste na fakultetah nimajo svojega enakovrednega mesta, zato je prav letos UO sklenil posvetiti kar največ pozornosti horbi za enakopravnost statusa specializiranih organizacij v celotni politiki Zveze študentov. Komisija je že sestavila konkreten program dela, katerega osnovno načelo je ravno borba za enakovredne pozicije ostalim dejavnostim Zveze študentov in prenos dejavnosti na fakultete.

Druga povsem nova stvar pa bi bili prvi poskusi integracije predvsem organizacij, ki se ukvarjajo z rekreacijo (Počitniška zveza, planinci, taborniki, športniki), saj prevladuje mnenje, da bi bili uspešni ene močne organizacije mnogo večji. S tem bi prepričali drobenje že tako malih sredstev, ki se trošijo dvakrat za en namen. Vse skupaj bi bili prvi poskusi integracije vseh organizacij, ki se ukvarjajo z mladinskim turizmom, ker bo do tega v našem družbenem razvoju prav gotovo prišlo tudi na republiškem in zveznem nivoju. Rezultat dejavnosti v tej smeri bi bil, da bi obstajale na fakultetah dve dejavnosti: organizacija, ki bi se ukvarjala z rekreacijo in dejavnosti, ki bi se ukvarjala s tehničnim vzgojo študentov, saj je ena od poglavitnih nalog te komisije, da vzpostavi komisije za tehnično vzgojo študentov po fakultetah. Da pa bi bilo delo čim uspešnejše, pripravila komisija skupaj s predsedstvom UO v drugi polovici meseca marca poseben plenum, ki bo posvečen izključno stanju, problemom in nadaljnji perspektivi teh organizacij. V ta namen je komisija že pripravila tezo, po katerih bo sestavila referat, ki bo izhodiščna točka za nadaljnjo razpravo o delu teh organizacij.

IV. konferenca USOFKJ

Pred dnevi je bila v Beogradu V. konferenca Univerzitetne zveze organizacij za telesno kulturo Jugoslavije.

V poročilu o delu USOFKJ beremo, da se v Beogradu bore tako s finančnimi problemi kot s pomanjkanjem objektov in da je zato delo študentske športne organizacije slabo. Sam predstavnik te organizacije je na konferenci izjavil, da imajo dobre pogoje, verjetno še boljše kot vsi ostali univerzitetni športni centri v Jugoslaviji. Vendar dejavnosti ni. Zakaj? Tudi mi se sprašujemo, kaj je privedlo do tega, da je športno udejstvovanje kolegov iz Beograda na tem, da končajo s svojim delom.

V poročilu prav tako beremo, da so že na skoraj vseh fakultetah v Jugoslaviji ustanovljena študentska športna društva. Kolega iz Sarajeva pa je govoril o tem, kako skušajo na fakultetah osnovati šole komisije za šport.

Ko na konferenci poudarjamo, da smo ena najboljših članic mednarodne študentske športne zveze, moramo pač paziti, da znotraj naše organizacije ne bo prihajalo do takih protislovij. Take dezinformacije močno zmanjšujejo resnost dela USOFKJ.

Zagrebski delegat je poročal njihovi univerzitetni (zimski je odpadla zaradi pomanjkanja snega), o pouku telesne vzgoje v prvih letnikih na nekaterih fakultetah in da jim je uspelo vključiti že precej učiteljskega osebja v športno življenje študentov.

Na Reki je 25 odstotkov študentov vključenih v študentska športna društva. Plavanje je edini množični šport (dobil so nov bazen). Tudi sami vedo, da morajo okrepiti tudi druge športne panoge.

Kolege iz Skopja moramo razumeti. Sami so rekli: »Poini smo programov in želja.«

Za Sarajevčane lahko rečemo, da prav dobro napredujejo. Univerzitetni center za telesno kulturo so priključili visoki šoli za telesno vzgojo. Če je to dobro ali ne, bomo še videli. Pri nas verjetno ne bi bilo.

V Splitu se poraja novo študentsko športno življenje.

Kolegi iz Novega Sada zaslužijo vsekakor največje priznanje in pohvalo. Dosegali so takšen napredek v športni organizaciji študentov, da jim lahko samo zavidamo.

Iz Titograda nismo slišali glasu, kot da Črna gora ne bi bila ena izmed republik SFRJ. Menim, da bi USOFKJ lahko kaj ukrenili.

Če primerjamo sedaj še delo naše ZS OTK ljubljanske univerze, ugotovimo, ne da bi se hvallili, da smo v primerjavi z ostalimi univerzitetnimi centri za telesno kulturo pred njimi; tako v uvajanju obvezne telesne vzgoje na posameznih fakultetah, kot tudi na področju osnovanj športnih društev na fakultetah in v medfakultetnih liga tekmovaljih.

Naj zaključim s sklepi, ki jih je sprejela skupščina:

1. Čeprav mora biti uvajanje obvezne telesne vzgoje na fakultetah še naprej skrb Univerze, mora biti USOFKJ še naprej iniciator glede reševanja tega vprašanja tako pri organih Univerze kot pri organih izven nje!

2. Univerzitetna organizacija za telesno kulturo poudarja, da je potrebno čimprej graditi skupaj s fakultetami športne objekte!

3. USOFKJ mora še nadalje temeljiti na formiranju komisij za telesno kulturo ali krepitvi športnih društev na fakultetah.

4. Okrepiti se mora sodelovanje med USOFKJ in posameznimi centri za telesno kulturo!

5. USOFKJ mora v bodoče organizirati čim več meduniverzitetnih tekmovalj. Pri tem se ne sme pojaviti vprašanje, ali gre za vrhunski ali množični šport!

F. Koglot

OBVESTILO

Univerzitetni odbor Zveze študentov prireja v petek, 13. marca 1965 ob 20.30 v Študentskem naselju razpravo v okviru »Čas in svet: je univerza lahko boljša?«

Vabljeni Beno Zupančič, Tušek, prof. ing. Albert Struna, Adamič, Grgič, Bračič iz Maribora, prof. ing. Marko Bulc, Prelog Ervin, vsi dekani, direktorji in rektorji visokih in višjih šol in vsi, ki so v zadnjem času sodelovali z publiciranimi razpravami o univerzitetnih problemih.

Akademsko planinsko društvo prireja 14. III. 1965 smučarski izlet na Vogel. Študente-smučarje in ljubitelje planin vabimo, da se nam pridružijo. Odhod iz Ljubljane je ob 7.30 uri z avtobusom izpred Kompassa, povratek ob 6. uri zvečer. Cena izleta, vključno z žičnico, 1200 dinarjev. Prijave v pisarni društva do 10. III. 1965.

Občni zbor planinskega društva

12. III. bo ob 19 h v prostorih Agromomske fakultete XVI. redni občni zbor Akademskega planinskega društva. Dobrih petnajst let je že, odkar je bil jeseni leta 1949 postavljen temelj tedanjemu Planinskemu društvu Univerze. Mnogo se je od tedaj spremenilo, eno pa je še ostalo — društvo še nadalje združuje mladino, ki se navdušuje za izlete v gore.

Malo nas je v društvu, komaj 689 — veliko premalo za množico študentov in srednješolcev, ki se šolajo v Ljubljani. Res jih je nekaj tudi po drugih planinskih društvih, toda veliko jih ni včlanjenih še nikjer in njim velja naše vabilo — pridite vsaj enkrat na naš izlet in vzljubili boste gore in našo družbo.

Na letošnjem občnem zboru se imamo veliko pogovoriti. Spoznalj smo, da je gospodarska dejavnost (upravljanje koč v Tamarju) povsem ohranila delo društva, zato bomo predlagali, da z njo prenehamo in se raje ponovno oprimo izletov, predavanj in drugih oblik planinske vzgoje. Letošnji štirje izleti so pokazali, da je zanje veliko zanimanje. Začeli pa smo še z novo obliko dela — štirinajst-

dnevnimi slikovnimi pregledi. Organizirali jih (ob petkih) akademski planinski foto-kino klub in združujejo pregled najbolj uspešnih fotografij in diapozitivov naših članov, pa tudi gostov.

Med poročili, ki bodo na občnem zboru najbolj zanimivi, bo vsekakor alpinistično. Akademski alpinistični odsek je namreč v preteklem letu dosegel nekaj izrednih uspehov. Njegovi člani so se udeležili vseh treh jugoslovanskih odprav: Cordillero Real, na Kavkaz in Spitzberge, obiskali pa so še gore Argentine, Francije in Italije, pa tudi doma niso počivali! Opravili so nekaj najtežjih vzponov, poleteli in pozirali po so opravili celo nekaj prvenstvenih vzponov. Poročilo bo spremljano z diapozitivi, kar je novost in bo primer-no poživilo drugače morda malo suhoparno naštevaje.

K diskusiji, ki bo sledila poročilom, pa vabimo vse. Na ta način nam boste najlažje dali sugestije za nove oblike dela, povedali kaj ni bilo pravilno in česa si želite. Občni zbor ni, in ne sme biti, le čitanje poročil in sestanke najbolj aktivnih članov, temveč naj postane izmenjava mnenj planincev in neplanincev, profesorjev in mladinskih funkcionarjev, vseh, ki so zainteresirani za pravilen in zdrav razvoj današnje mladine.

Franci Savenc

PREPOVEDANA PISMA

Dragi oče Satir!

Jaz, samozvani, samoustoličeni plod tvoje krvi, ti sporočam, da sem odkril tvoje skrivališče, kamor si nekoč pobegnil pred zlobnimi ljudmi, in ti bom redno pisal, kako vsestransko zanimiv je svet, po katerem premikam svoje ogródje. Morda bom kdaj sklatil tudi kakšno motno zvezdo z neba, a zameriti ne smeš, kajti prirojen mi je tudi nagon samoohranitve. Razumel boš, da je v zvezi s tem nagonom slepomišljenje ob določenih trenulkih naravnost haljevredna lastnost.

Opisal ti bom svoj bojeviti narod in mimogrede ti priporočam, da si prebereš roman Pod svobodnim soncem in — potem na podlagi mojih podatkov presodiš, kako resnično moj ljubljani narod razvija svoje bojevitve in korenjaške tradicije. Medsebojno klanje utrjuje mišice in krepi duha, tako da v vrhunske športne rezultate mojega naroda sploh ne moreš dvomiti.

Oprosti, da sem ti v enem hipu nametal vse v en koš, skušaj razumeti, da me včasih primejo politični popadki in se mi je že obetala sijajna kariera, tedaj pa

sem nenadoma postal načelen in sijajna prihodnost je splavala po Ljubljani. Da ne bo nesporazuma: to je reka, ki teče skozi Ljubljano, čeprav nima z mestom nobene neposredne zveze. Kvečjemu odnaša kosti, pravkar prinešene iz mesnice, in številne pljunke, ki so namenjeni dostojnim ljudem, pa slučajno padejo vanjo. Tako moraš priznati, da opravlja neke vrste družbeno pomembno vlogo in je zaradi tega ni mogoče izsušiti.

Dovoli, da ti zaželim vesele božične praznike in srečno novo leto, z majhno zamudo sicer, pa je zdaj to pri nas v navadi. Ah, joj, začel bom verovati v boga, kajti zmeraj sem se pokoraval mnenju večine (to mi je tudi ohranilo kolikor toliko celo kožo). Pregledoval sem novoletno pošto in razmerje med božičnimi razglednicami in novoletnimi čestitkami je TRI PROTI ENA, oziroma tri milijone petsto trindvajset proti en milijon dvesto petdeset pošiljk. Iz tega lahko sklepaš, da se moj bojeviti narod zelo hitro osvobaja religioznih spon in se vsestransko intelektualno osvešča. Toda jaz se bom po svoji stari navadi osvestil šele potem, ko se bodo osvestili vsi ostali. »Ziher je

ziher» je rekla muna in tako dalje. Seveda, če mi blagorodni bog pokloni službico za kinkajočo mizico z 80 »džokit«, se bom v njegovo škodo osvestil tudi prej. Obleka dela človeka, denar pa krinke. Tega sicer uradno ne bi upal povedati.

Pri nas je bilo nedavno vse po božji volji in v milosti božji. Ob nedeljah in večerih sem skozi ledene rože na oknu občudoval moč narave, ki je ljudi spreminjala v avogrbe kamele. Črne procesije so romale proti cerkvi, druga za drugo, zakaj bil je božič. Hodil sem po ulicah in poslušal pod okni večerno žebiranje, polno pretresljive nostalgije. V hišah nekateri zavednih komunistov sem videl okrašene smrečice že 24. decembra. Pa so rekli, da ne slavijo božička, ampak so novoletno jelko okrasili malo prej. Zato sem pomolil tri očenaše k ljubemu bogu in ga zaprosil, naj se že enkrat obesi na prvo vejo. Toda vrag veči, če ne bi ljudje potem trdili, da jih je hotel s svojo smrtjo že drugič odrešiti. Zato naj ostane pri starem.

Dragi moj, zdaj pa moram končati, kajti zgodila se je strašna nesreča. Na križišču pred Namo se je zaletel vame oster zagovornik »konstruktivne« družbene kritike in me do nezavesti povozil. Njegovo levo načelo mi je zavozilo naravnost čez glavo, desnega sicer nima, ker so mu ga ukradli, vendar me je domala zmalčil. Prihodnjič, Pozdrave, tvoj sin

S A T I R

TRIJE AKTUALNI AFORIZMI

Klin se s klinom izbija, mit pa z mitom.

Nekateri prispevajo k problematiki tako, da delajo probleme.

Slovenci se lahko mirno otresemo kompleksa majhnosti, kajti tudi v majhnih razmerah zrastejo veliki idioti.

Peter Baloh

ŽENSKÉ

Družbeni položaj žensk je vodovodni.

Rodimo se svobodni, umremo poročeni.

Ženske so obešalniki za naše sanje.

Ženske so kot abstraktna slika: dajejo možnost mnogoštevilnih asociacij.

Peter Baloh

OBDRAVSKA UGANKA

Kaj je to: prva stran preplankana, druga stran preplankana, tretja stran frazerska, lokalna stran sestankarska in upokojenska, kulturna stran osebna izpoved enega avtorja, športna stran (pardon, dve strani) osnovnošolska, zadnja stran preplankana?

Odgovor: mariborski »Večer«.

KAJ SE JE PRIPETILO NEKEMU SATIRIKU

Sodnik: Obsojeni ste.
Obtoženec: Zakaj?
Sodnik: Zato, ker ste obsojeni.

SLAVOSPEV ŽENSKI

Jaz, poročena stara bajta, poročen s staro bajto ženskega spola, stanujoč v študentskem naselju, z razmeroma visokim standardom (v petem nadstropju), hočem povečati bitje, ki se imenuje moja žena, in ga posplošiti, abstrahirati na skupni imenovalec pojma ženska. Konkretno: hočem napisati odo, objaviti jo 8. marca. A spoštovani bralci moškega spola naj me ne linčajo zaradi tega, ker bom to storil iz globoko opravičljivega razloga: kakor hitro bo bitje, imenovano moja žena, zagledalo na dan osmega marca v pričujočem listu Tribuni dva stolpca, njej na čast posvečena, tako hitro mi ne bo treba pomivati posode, kajti bo zelo navdušena nad mano, iz tega razloga pa ji tudi ne bo treba kupiti darila, ker sem vso štipendijo zapil za pusta (pardon).

Prehajam h konkretnemu namenu: vse

študente bi rad naučil, da bi znali spoštovati žensko na način, ki je izredno globok in čustven. Predvsem: ne razumem, zakaj se študent takoj, ko postane bruc, ne poroči. Če bi se poročil, bi imel naslednje ugodnosti: iskati bi moral stanovanje in na ta način bi ga morda tudi našel, ne bi mu bilo treba ob večerih prezebat po gostilnah in razpravljati o zadnjih notranje političnih dogodkih, ampak bi notranjo politiko zožil na tri kvadratne metre in ne bi le razpravjal o njej, ampak bi v njej tudi aktivno sodeloval — bitje, imenovano ženska, zna torej mladeniško navivnost in prepotenstnost in kritizersko ihto spreobrniti v druge sfere, v sfere družbeno družinskega osveščanja.

Na lastnem primeru naj dokažem, da je ženska vsega občudovanja vredno bitje. Moški se nikoli ne bo spomnil, da rabi

vsak teden novo obleko in nikoli ne bo šel na ženino fakulteto spraševati, če je že prišla študentska zanj in če je ni že slučajno dvignila — kaj takega je zmožno samo bitje, imenovano ženska. Ženska ima veličastno, kraljevsko duševnost, pred katero ti kolena klonejo kar sama od sebe. Prav tako ne bo moški nikoli hodil študirati k svojemu prijatelju — kakor to dela ženska, da se potem pri tej prijateljici sreča z njenim prijateljem, ki ima fiat 1300 in se vsi peljejo na izlet — in potem mož tiste ženske stopa na cesti, pa žena pravi prijatelju svoje prijateljice, ki ima in trenutno šofira fiat 1300: »Ne ustavi, dragi, to je moj mož.« Tega je resnično zmožna samo ženska, kajti ona je emocionalno globoko razvita in že ve, kako je treba urejati družinsko življenje. In kako je treba poiskati nove fonde za nabavljanje prepotrebne garderobe.

Ženska je prvič lepa (in to si hoče venomer dokazovati z novimi občudovalci) drugič je pametna, zato pravilno usmerja obe študentski, tako da ostane tvoja za stanovanje, hrano in obleke, medtem ko svojo porabi za razno. Tretjič je ženska ra-

zumevajoče bitje — če te slučajno napače gripa, je tako uvidevna, da te ne moti pri počivanju, ampak je ves dan ni. Četrto je zmeraj razpoložena za vsako vrsto telovadbo, ki ti znatno okrepi trebušne mišice in utrdi tvoje prepričanje, da je njena materinska nežnost podobna lovcu, ki včasih spusti z verige lovskega psa, da mu prinese divjačino za posladek. Kadar omaga, kadar ga preveč izčrpa, si bo kot inteligentno bitje poiskala drugega.

Zato kličem ob današnjem slovesnem dnevu: »Naj živi bitje, imenovano ženska, naj živi zakon, naj živi honorar,« ki ga bom dobil za ta sestavek in ga bom lahko (pardon) zapil.« Iskreno vas pozdravlja trikratni absolvent

Dr. Božidar Krucifiks

MALI OGLASI

Prodamo birokrate in anarhiste. V poštev pridejo devize. Samo resne ponudbe na upravo lista pod »Rešitev gospodarske krize«.

Kupim volčjaka s štirimi nogami, enim repom in ostrimi zobmi, skratka: navadnega volčjaka, pogoj je le ta, da bo žrl cene. In da se jih ne bo preobjedel. Ponudbe pod »Gospodinja«.

Službo išče satirik brez priporočil. Ponudbe pod »Stokrat odbiti«.

Otroški voziček in dudo kupimo po zmernih cenah. Pismene ponudbe pod »Samoupravljavci«.

Izgubil sem samega sebe. Kdor me najde, me lahko obdržal kot nagrado.

Gerlinski Valdec

ŠTUDENTSKI SERVIS ZA HONORARNE ZAPOSLOTITVE

Ena izmed najbolj zaposlenih in studentov najpogostejših je delovna skupina na Poljanski 6, študentski servis. Dosedanjo ozko izdajalno denarja (zamreženo okno in neprimerne prostore za čakanje (hladen in neurejen hodnik), so pred kratkim zamenjali štirje »šalterji«, kjer poteka izdajanje denarja hitreje. Studentom je s tem prihranjen čas, saj ni več potrebno neskončno čakanje, ki se je včasih še končalo z odgovorom blagajnika, da denarja podjetje, inštitut ali privatnik se niso nakazali.

Niso pa nastale spremembe samo v menjavi uradnih prostorov, pač pa se je spremenilo tudi delo in poslovanje SS.

Spremembe so nastale predvsem na dveh področjih:

1. spremembe v pomenskem smislu, ki so pomembne za vse honorarno zaposlene študente in 2. spremembe v skladu kratkoročnih posojil. »Najvažnejše spremembe v poslovanju SS?«
»Upravni odbor je na podlagi temeljitih analiz odločil, da se vsem redno zaposlenim študentom na raznih inštitutih, solah itd. omogoči registracija več kot 400.000 din na podlagi prošnje in potrdila, da je stalno zaposlen in da bi bil v obratnem primeru (če bi bila vsota samo 400.000 din op. p.) oškodovan in prizadet. Razlogi za to so naslednji: da imajo takšni študentje družine in so njihovi izdatki znatno večji itd.«
»Zakaj je za vse ostale študente meja pri 400.000 din?«

»Ne smemo omogočiti, da bi študente potegnili »denaromanija«, kjer bi se »gnali«, da bi čimveč zaslužili, ob tem pa bi trpel njihov študij. Mi jim samo omogočamo izboljšanje njihovega materialnega stanja, to pa se ob sedanjih gornjih mejah (400.000 din op. p.) da izvajati. Samo majhen izračun: deset mesecev je študent v Ljubljani. Če doseže gornjo mejo 400.000 din, pomeni to, da ima na mesec 40.000 din zaslužka. To pa je ob izračunu izdatkov za današnje potrebe normalnega študentskega življenja v Ljubljani (28.000 din op. p.) dovolj, ker moramo računati še s tem, da je pri nekaterih zaslužkih manjši, da so ponekod »suha« obdobja itd.«

»In lestvica obdavčitve za posamezne vsote?«
»Do 100.000 din je 50 %, za vsakeh nadaljnih novih 100.000 din pa se obdavčitev poveča za 3%. Tisti študentje, katerim nov odlok SS omogoča letno vsoto od 400.000 do 600.000 din, bodo plačali 25 % davka. Ta lestvica ni bila sestavljena ad hoc, ampak na podlagi analize študentskih honorarnih zaposlitev v lanskem študijskem letu.«

Mnogi študentje se pri svojem honorarnem delu poslužujejo produkcijskih sredstev, da lažje

proizvajajo serijske izdelke (nalepke, razglednice, robece, souvenirje itd.). Ker pa je v Uradnem listu določeno, da se študentje lahko zaposlujejo, ne smejo pa pri svojem delu uporabljati produkcijskih sredstev, ki jim omogočajo hitro in serijsko izdelavo izdelkov in s tem večji zaslužek in konkurenco na tržišču, je SS zavzel naslednji sklep:

a) Studentje izdelovalci blaga za prodajo. Sklep 13. a. Studentom, za katerih izdelke je jasno, da so izdelani brez uporabe strojev, se dovoli registriranje preko servisa.

b) V dvomljivih primerih izdelkov se omogoči registracija računov preko servisa na osnovi komisjskega ogleda, ki ga mora plačati interesent.

c) V primerih, ko gre za izdelke, pri katerih se nujno uporablja stroj, se registriranje preko servisa ne dovoli.

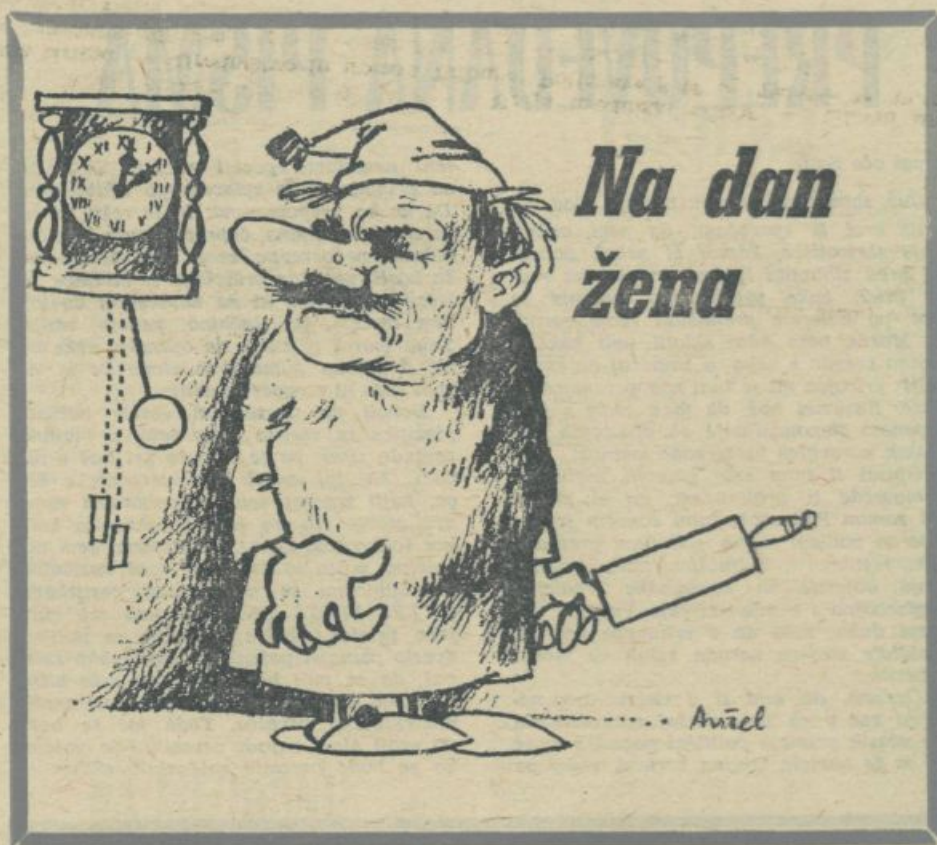
Seveda pa se študentje lahko poslužujejo tistih produkcijskih sredstev, za katere bo ugotovljeno, da so jih sami napravili kot pripomoček pri hitrejši, lažji in kvalitetnejši izdelavi izdelkov. Tu so izvzeti stroji, ki bi jih študent uporabljal v očetovi obrtni delavnici, pri raznih prijateljih itd. in se okoriščal s tako izdelanimi produkti preko SS.

Zelo primerna oblika za »hitro in trenutno« pomoč študentom je kratkoročno posojilo, katerega lahko študentje dvignejo v višini do 20.000 din (s prošnjo in ustreznimi potrdili — po potrebi — tudi več). Vrnitveni rok je šest mesecev brez obresti, zamudnina pa 5 % od posojene vsote za vsak nadaljnji zamujeni mesec.

Poseben problem zamudnine je postavil SS v končljiv položaj, kajti vračanje denarja v določenem roku, ima za posledico blokiranje samopomoči. Vpraševanje za dodeljevanje te vrste pomoči je med študenti zelo veliko. Sredstev pa zaradi nerednega vračanja ni.

»Kakšno rešitev ste predvideli?«
»Edina rešitev za SS, da dobimo še kdaj posojeni denar nazaj in ga posodimo kot pomoč drugim študentom je v tem, da si bomo pomagali s tožbo na sodišču. Zakaj? Ker se kljub nekaterim opominom študentom in njihovim porokom stanje ni izboljšalo. Posojenega imamo trenutno okrog 4 milijone dinarjev. Dolžniki bi se morali zavedati predvsem dveh stvari: da smo jim pomagali iz nastalih težav, da pa zaradi njihove malomarnosti in neresnosti pri vračanju denarja in zaradi naše prazne blagajne SS ne more sedaj pomagati tudi ostalim študentom iz prav tako težkih situacij, v katerih so bili tudi naši dolžniki.«

Tone Vrabi

POVEČANA AKTIVNOST TABORNIKOV

Taborniški klub Ivan Rob si je letos zadal nalogo, da pritegne v svoje vrste čimveč študentov, ker se zaveda, da je priroda v zadnjih letih pri nas zmerom bolj v nevarnosti. Zato bodo v letošnjem letu glavno pozornost posvetili vzgoji mladih ljubiteljev gora s tem, da bodo organizirali tečaj za gorske stražarje, ker se že

pojavi nevarnost, da bodo nekatere najlepše vrste gorskega cvetja izginile v že razmeroma kratkem času, posebno ob velikem razmahu komunikacij v gorskem svetu.

Prvi tečaj se bo začel že 16. marca v sobi 77 ob 19 h na univerzi.

sn

IZREDNI ŠTUDENTJE

Mnogo ljudi stremi za čim višjo šolsko izobrazbo, za tako, ki jo bodo lahko dokazali s spričevali, izkazi, diplomami in (včasih) tudi z višjimi zaslužki ob koncu meseca.

Boj na tem bojnem polju je težak, marsikdo omaga tik pred zmago, kljub temu pogovoru ob koncu šolskega leta; temu pogovoru ob koncu šolskega leta; »Imaš pogoje?«

»Zabrisal me je — pa ravno zanj sem se najbolj pripravljala!«

»In sedaj — vojska, a?«

»Si nor, v službo in izredno naprejš.«
No, pa smo pri izrednem študentu. Saj se pravzaprav ne razlikuje mnogo od rednega, pa vendar...

Pozanimal sem se, kako je z izrednimi študenti na ljubljanski univerzi. Povsod, kjer sem prošil za podatke, so mi lepo »postregli«, skoraj preveč. Založili so me z njimi, da bi jih lahko imel za več reportaž in ne samo za eno.

Prišel bom s statistiko — saj vem, da so suhi podatki težko »prebavljivi«, vendar bomo z njimi dobili vpogled vpisa izrednih študentov po posameznih fakultetah:

filozofska 171
pravna 304
ekonomska 159
naravoslovje in tehnologija 45
elektrotehniška — strojništvo 164
arhitektura, gradbeništvo, geodezija 40
MEDICINSKA 77
biotehniška 42

Vseh izrednih študentov na ljubljanski univerzi je 1002.

Če pogledamo gornje podatke vidimo, da je največ izrednih študentov vpisanih na fakultete družbenih ved, za njimi pa precej zaostajajo fakultete tehničnih in medicinsko-bioloških ved.

V šolskem letu 1963/64 so se izredni študentje vpisovali takole:
družbene vede: 429
tehnične vede: 258
medicinsko-biološke vede: 23
izrednih študentov ali 60,4 odstotka
izrednih študentov ali 36,3 odstotka
izr. štud. ali 3,3 odstotka

Ti podatki pričajo, da se število izrednih študentov iz leta v leto veča, veča pa se tudi število rednih, tako da se delež izrednih študentov proti rednim vedno bolj manjša. V šolskem letu 1963/64

je bilo rednih študentov 86,3 odstotka, izrednih pa 13,7 odstotka.

Na Univerzi so mi povedali, da traja študij pri izrednih študentih sorazmerno dalj časa kot pri rednih. Na elektro, strojništvu, montanistiki, gradbeništvu in geodeziji je program enega rednega semestra podaljšan na eno študijsko leto za izredne študente

Kako pa je z diplomanti pri izrednih študentih?

V letu 1964 je diplomiralo 51 izrednih študentov, vsi na fakultetah za družbene vede. Njihov študij je trajal povprečno šest let, pri diplomantih, ki pa so diplomirali do leta 1963, je trajal študij 6,9 let. Na ostalih fakultetah ni v letu 1964 diplomiral nihče, iz česar lahko sklepamo, da je študij na tehničnih in medicinsko-bioloških vedah precej težji, bolj zahteven in zaradi tega seveda daljši.

Ko sem se zanimal za pomoč, ki jo nudi Univerza oziroma posamezne fakultete izrednim študentom, so mi povedali naslednje:

Posamezne fakultete prirejajo za izredne študente posebej organizirane vaje in predavanja v popoldanskem času. Ta predavanja potekajo po rednih učnih programih, obiskujejo pa jih tudi redni študentje. Poleg tega prirejajo fakultete posebej organiziran občasni pouk v obliki seminarjev in tečajev, ki trajajo od 10 do 20 dni. Na teh tečajih, oziroma seminarjih, predelajo izredni študentje vso učno snov, ali pa samo najtežja poglavja. Zelo uspešna oblika za pomoč izrednim študentom pri študiju so tudi učni centri na sedežu fakultet ali izven njih. Tako ima fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo svoj učni center v Ljubljani, fakulteta za strojništvo pa ima kar pet učnih centrov: na sedežu fakultete, v tovarni Litostroj, v kranjski tovarni Iskra, pri Tomosu v Kopru in v strojni tovarni v Trbovljah. V zadnjem času je večina študijskih centrov za izredne študente prenehala s svojim delom, kajti srečali so se z mnogimi finančnimi težavami, ki jih niso mogli prebroditi. Ostal je le še študijski center pravne fakultete v Mariboru, ki pa je tudi edini popolnoma uspel, saj je bil uspeh izrednih študentov iz tega centra stoodstoten. Fakultete pa poleg teh oblik pomoči pomagajo izrednim študentom še na rane druge načine. Dajejo jim navodila, nasvete, prirejajo razne konsultacije ter jim nudijo potrebno literaturo. Na nekaterih fakultetah so pričele z delom tudi komisije za

izredne študente, pravna fakulteta pa izdaja za izredne študente poseben Vestnik, v katerem jih seznanja z vsemi tekočimi problemi.

Znano je, da so z izrednim študijem povezani večji stroški šolanja kot pri rednih študentih. Te stroške krijejo v večini primerov gospodarske organizacije, v katerih so zaposleni ljudje, ki izredno študirajo, nekaj primerov pa je takih, ko si morajo izredni študentje sami plačevati šolnino in kriti vse ostale stroške, ki jih imajo s svojim šolanjem.

V izobraževalnem centru tovarne emajlirane posode v Celju sem izvedel, da imajo 44 izrednih študentov. V tem podjetju je kadrovska — izobraževalna služba dobro organizirana, saj nosi podjetje vse stroške šolanja izrednih študentov, pa tudi drugače jim zelo pomaga. Tovarna emajlirane posode plačuje izrednim študentom vse stroške šolanja, nabavlja jim učne pripomočke (skripta), poleg tega pa dobijo izredni študentje v tem podjetju pred vsakim izpitom šest dni plačanega dopusta, za pripravljanje diplomske naloge pa trideset dni plačanega dopusta. Izredni študentje imajo tudi možnost, da delajo po skrajšanem delovnem času.

Letni stroški za enega izrednega študenta znašajo 50.000 dinarjev, vendar v to vsoto niso vštet dopusti, ki jih podjetje v času izpitov tudi plača.

Kaj napoti človeka k nadaljnemu, se pravi k izrednemu študiju?

V tovarni emajlirane posode zasedajo delovna mesta, za katera je potrebna višja ali visoka šolska izobrazba, ljudje, ki take izobrazbe nimajo. Take ljudi podjetje

napoti k nadaljnemu študiju. So pa tudi taki, ki študirajo dalje iz osebnega entuziazma — želijo več znanja, višje prejemke...

V tem podjetju težijo za tem, da bi položaj izrednih študentov kar se da izboljšali. Hočejo jim postaviti rok, v katerem bi imeli popolnoma prosto, da bi se lahko posvetili študiju prav tako kot redni študentje. Povedali so mi tudi, da omogočijo nadaljnji študij vsakemu, ki se za to odloči, ker se zavedajo, da je to v korist samemu podjetju, prav tako pa tudi posameznikom.

Pogovarjal sem se tudi s samimi izrednimi študenti in jim postavil nekaj vprašanj: Kdaj lahko študirajo? Ali dobijo ob opravljanju izpitov dopust? Ali dobijo za svoj študij v podjetju kako nagrado? Kako je z dohodki, če so v podjetju odsotni zaradi študija in kako mislijo, ali bi se lahko njihov položaj izboljšal?

Odgovori so bili naslednji:

Izredni študentje študirajo po opravljeni službi, če pa so na takem delovnem mestu včasih tudi med delovnim časom (seveda ilegalno). Največjo ugodnost imajo študentje, ki izpite dopust — plačan ali neplačan. Izredni študentje so mi potožili, da je študij naporen, naporen.

Za uspeh pri študiju podjetja navadno ne dajejo posebnih nagrad. So pa tudi izjeme, ko izredni študentje dobijo za dobre uspehe povišane prejemke oziroma podporo, ki jo dobivajo za svoj študij.

Če ima podjetje dobro organizirano kadrovska — izobraževalno službo, oziroma če podjetje napoti k izrednemu študiju, potem krije vse stroške študija podjetje samo, je pa še nekaj primerov, ko se morajo izredni študentje vzdrževati sami. To je predvsem takrat, ko se človek sam odloči za nadaljnji študij. Izredni študentje pravijo, da bi se lahko njihov položaj izboljšal, če bi fakultete prirejale razne tečaje, na katerih bi v skrajšani obliki ponovili vso učno snov, pravijo pa tudi, naj bi se položaj izrednih študentov v vseh gospodarskih organizacijah izenačil — tista podjetja, ki izrednim študentom ne nudijo nekaterih ugodnosti naj bi to pričela delati.

Kljub temu da izrednim študentom ni treba obiskovati predavanj, »loviti« podpisov in jim trepetati za pogoje, je treba priznati, da je izreden študij težak, težji od rednega. Tudi ob vsem tem bo želja po študiju še vedno prevladovala v ljudeh in študentov bo vedno več — tudi izrednih...

Vladimir Vidmar

